

- *Denetim oranı geriledi*
- *Hazine'nin kamburu yerel yönetimler*
- *Dolaylı vergiler vergi adaletini bozuyor*
- *Vergi oranları düşürülerek vergi tabanı genişletilmeli*

Ekonomik Rapor

Sahibi
Mehmet TİMUR

Genel Yayın Yönetmeni
Nail SANLI

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ali Ekber DOĞANOĞLU

Yayın Kurulu
Nail SANLI

Ali E. DOĞANOĞLU
Ahmet FETTAHOĞLU

TÜRMOB
Basın Yayın Dağıtım İşletmesi
tarafından yayınlanmaktadır

Adres
Gençlik Caddesi No:107
06570 Anıttepe - ANKARA
Tel: (0.312) 232 50 60 (10 Hat)
Fax: (0.312) 232 50 73
http: www.turmob.org.tr
e-mail: alid@turmob.org.tr

Baskı
Ziraat Matbaası
(0.312) 384 73 44

Dergide yayınlanan yazıların yayın hakkı
Bilanço Dergisi'ne aittir.
Kaynak gösterilmeden bir bölümü veya
tamamı alıntı yapılamaz

DÜZELTME
Dergimizin 82'nci sayısı Ağustos yerine
teknik bir hata sonucu Temmuz olarak
yayınlanmıştır. Düzeltir tüm
okurlarımızdan özür dileriz.

Kayıtdışı ekonomi

Türkiye'nin yıllardır süregelen temel sorunu, kamu finans - manını vergilerle finanse edememesidir. Vergi ile finanse edilemeyen kamu finansmanı borçlanma yolu ile sağlan - maya çalışılmıştır. Bu kısır döngü Türkiye'yi bir borç çıkmazı içi - ne sokmuş ve ekonomiyi kırılgan bir hale getirerek krizlerin kuca - ğına atmıştır. Yaşanan ekonomik krizlerin temelinde, kamu fi - nansman dengesindeki bozukluk yatmaktadır.

Tasarruf yolu seçilerek, faiz dışı fazla hedefi belirlenmesi ve borç yükünün azaltılmaya çalışılması olumlu bir adımdır. Ancak bu adım tek başına sorunu çözmek için yeterli değildir. Kamu gider - leri borçlanma yerine, tek sağlam kaynak olan vergilerle finanse edilmelidir. 2003 yılı bütçesinde vergi gelirleri 85 katrilyon 955 trilyon lira olarak hedeflendi. Konsolide bütçe giderleri ise 145 katrilyon 949 trilyon olarak tahmin edildi. 45 katrilyon lira düze - yinde bütçe açığı bulunuyor. Yüksek bütçe açıklarından kurtulma - nın yolu vergi gelirlerini artırmaktan geçiyor. Mükellefler üzerin - deki zaten ağır olan vergi yükünü artırmanın imkanı olmadığına göre, yapılması gereken, mükellef olmayanları, yani kayıtdışı eko - nomiyi kayıt altına almaktır. Kayıtdışı ekonomiye karşı kararlı bir mücadele sergilenmelidir. Oluşturulacak bir eylem planı ile bu sorunun üzerine gidilmelidir.

Kayıtları tutan, belgenin kıymetini bilen bir meslek camiası olarak, böylesi önemli bir konuyu TÜRMOB ve İstanbul SMMM Odası ile birlikte düzenleyeceğimiz Maliye Bakanı Kemal Unakı - tan, TÜRMOB Genel Başkanı Mehmet Timur, TOBB Başkanı Rı - fat Hisarcıklioğlu ve TESK Başkanı Derviş Günday'ın açılış ko - nuşması yapacakları panelde masaya yatıracağız. Panel'in konusu **"Kayıtdışı Ekonomi İle Mücadelede Toplumsal Katkı"** olarak be - lirlendi.

16 Eylül 2003 Salı günü, saat 13.00'de Lütü Kırda Kongre ve Sergi Sarayı'nda gerçekleştirilecek panelin, kayıtdışının kayıt altına alınabilmesi için yapılacak kararlı bir mücadelenin başlangıcını oluşturmasını diliyorum.

Bu sayımızda da, ilgi ile okuyacağınızı tahmin ettiğimiz haber ve araştırmalara sayfalarımızda yer verdik.

Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle...

Nail SANLI
Genel Sekreter

Denetim oranı geriledi

Maliye Bakanlığı Türkiye genelinde 3 bin 94 personelle 2 milyon 866 bin 37 mükellefi denetledi. 2002 yılında bir önceki yılla göre denetlenen mükellef sayısı yüzde 17, 2000 yılına göre ise yüzde 47 oranında azaldı.

Maliye Bakanlığı denetim birimleri tarafından 2002 yılında gerçekleştirilen vergi denetimleri, denetlenen mükellef sayısının azaldığını ortaya çıkardı. 2002 yılında yapılan denetimlerde ancak 2 milyon 866 bin 37 mükellef denetlendi. Bu rakam 1985 yılından bu yana kaydedilen en düşük seviyeyi oluşturuyor.

Yapılan denetimlerde, denetimin yükünü gelirler bölge müdürlükleri çekti. Bölge müdürlükleri IMF'le varılan mutabakatla kapatılmasına karar verilmiş, daha sonra bu karar uygulanmamıştı. 2002 yılında vergi denetiminde bölge müdürlüklerinin katkısı büyük oldu.

Kısıtlı kadrolarla yapılan dene-

timler, denetlenen mükellef sayısının azalmasında etkili oldu. Maliye Bakanlığı 1985 yılından buyana denetime katılan personel sayısında en düşük rakama ulaştı. 2002 yılında denetime katılan personel sayısı 3 bin 94 kişiye geriledi.

Maliye Bakanlığı 1985 yılında 12 bin 174 personelle denetim gerçekleştirirken bu rakam, 1989 yılında en yüksek seviye olan 17 bin 466'ya yükseldi. Bu tarihten sonra sürekli eriyen denetime katılan personel sayısı 1995 yılında 4 bin 776'ya, 2000 yılında 3 bin 797'ye düştü. 2002 yılında da düşüş devam ederek 3 bin 94'e geriledi.

Çeşitli denetim birimlerince ve bölge müdürlüklerince yapılan denetimler ve sonuçları şöyle;

Maliye Teftiş Kurulu

Maliye Teftiş Kurulu 2002 yılında 2978 vergi inceleme raporu hazırladı. Vergi inceleme raporlarının türleri itibariyle dağılımında ilk sırayı 1744 adet ile harçlar, ikinci sırayı 1071 adet vergi inceleme raporu ile gelir vergisi oluşturuyor. Bunları 83 adet KDV, 78 Kurumlar Vergisi ve 2 Damga Vergisi vergi inceleme raporu olmak üzere toplam 2978 rapor oluşturdu.

Maliye Müfettişleri, 2002 yılında 93 trilyon 697 milyar liralık beyan edilen matrah üzerinde yaptıkları incelemede, 24 trilyon 283 milyar liralık matrah farkı buldular. Fiilen görev yapan müfettiş başına düşen vergi, fon ve cezalar miktarı 216 milyar lira düzeyine ulaştı.

Maliye müfettişleri 2001 yılında 20 trilyon 199 milyar liralık matrah inceleyip, 4 trilyon 712 milyar lira matrah farkı bulmuşlardı. 2002 yılında 217 olan vergi inceleme raporu 2002 yılında gelir vergisi ve harçlar üzerinde yapılan incelemelerden dolayı 2978'e ulaştı.

Maliye Müfettişliği kadrosu 466 kişi olmasına karşın, dolu kadro 112 kişi. 61 müfettiş ve 22 müfettiş yardımcısı bulunan Teftiş kurulunda fiilen görevde olan sayısı 89 kişi.

Hesap Uzmanları Kurulu

Hesap Uzmanları 2002 yılında 1709 vergi incelemesinde bulundu. Bunların 1228'ini vergi,

440'ını stopaj ve geçici vergi incelemeleri oluşturdu. Yapılan denetimlerde 1 katrilyon 256 trilyon liralık matrah incelendi ve 2 katrilyon 178 trilyon 525 milyar lira matrah farkı bulundu.

Hesap Uzmanları'nın incelemelerinde en fazla kaçak, kurumlar vergisinde bulundu. Yapılan 425 incelemede 61 trilyon gelir bildirildiği, buna karşılık 677 trilyon beyanlarda gösterilmediği saptandı.

Ankara Gelirler Bölge Müdürlüğü

Ankara Gelirler Bölge Müdürlüğü, 2002 yılında 330 denetim elemanı ile gerçekleştirdiği denetimler sonucu; 10 bin 73 rapor

düzenledi. Yapılan denetimlerde 3 bin 305 katma değer vergisi, 2 bin 105 gelir vergisi, 1 bin 804 kurumlar vergisi ile ilgili rapor düzenledi. 524 trilyon liralık matrah incelendi. İncelenen bu matrah üzerinden 155 trilyon liralık matrah farkı bulundu. Yapılan incelemeler sonucunda, 33 trilyon liralık vergi farkı bulundu ve 65 trilyon lira vergi cezası kesildi. Ayrıca yapılan denetimler sonucunda 4 trilyon lira vergi iade edildi.

Ankara Gelirler Bölge Müdürlüğü'ne Ankara, Afyon, Aksaray, Çankırı, Karaman, Kırıkkale, Kırşehir, Konya, Nevşehir, Sivas ve Yozgat illeri bağlı bulunuyor.

Adana Gelirler Bölge Müdürlüğü

Adana Gelirler Bölge Müdürlüğü tarafından 13 bin 11 rapor hazırlandı. Yapılan denetimlerde 585 trilyon liralık matrah incelendi ve 231 trilyon liralık matrah farkı bulundu. bulunan matrah farkı üzerinden 37 trilyon liralık vergi farkı ortaya çıktı. Adana Gelirler Bölge Müdürlüğü tarafından 100 trilyon vergi cezası kesildi.

Samsun Gelirler Bölge Müdürlüğü

Samsun Gelirler Bölge Müdürlüğü tarafından 5248 rapor hazırlandı. 251 trilyon 382 milyar liralık matrah incelendi ve 120 trilyon 291 milyar liralık matrah farkı bulundu. Yapılan denetimler sonucunda 21 trilyon liralık vergi farkı ortaya çıktı. 35 trilyon 882 milyar lira ceza kesildi.

VERGİ KANUNLARI UYGULAMASI İLE İLGİLİ OLARAK TÜRKİYE GENELİNDE YAPTIRILAN YAYGIN VE YOĞUN VERGİ DENETİMİ SONUÇLARI (1985 - 2002)

YILLAR	DENETİME KATILAN PERSONEL SAYISI	DENETLENEN MÜKELLEF SAYISI	KESİLEN USULSÜZLÜK CEZASI TUTARI (MİLYON TL.)
1985	12.174	4.038.400	3.091
1986	11.593	4.293.364	10.607
1987	13.110	4.087.437	10.296
1988	16.396	5.315.475	15.098
1989	17.446	4.382.291	28.674
1990	16.756	5.866.550	87.057
1991	15.054	5.351.730	75.505
1992	15.313	5.966.359	117.302
1993	10.757	5.599.709	246.224
1994	5.894	4.254.838	801.311
1995	4.776	4.127.233	1.540.240
1996	4.937	4.647.853	2.748.224
1997	4.608	3.898.920	3.516.235
1998	4.148	4.460.098	7.367.988
1999	4.107	4.731.624	10.964.412
2000	3.590	5.430.971	19.771.849
2001	3.797	3.448.523	29.703.010
2002	3.094	2.816.037	45.840.631

Hazine'nin kamburu yerel yönetimler

Büyükşehir belediyeleri Hazine garantili yurtdışından yaptıkları borçlanmalarını Hazine'nin sırtına yüklediler. 2003 yılının ilk çeyreğinde yerel yönetimlerin borcunun yüzde 94'ünü Hazine ödedi.

Hazine garantili dış borç stoku, 2003 yılı ilk çeyreğinde 2002 yıl sonuna göre yüzde 3 oranında azalarak, yaklaşık 6 milyar dolar seviyesinde gerçekleşti. Hazine garantili borç stokunun borçlulara göre dağılımı incelendiğinde en büyük payı KİT'ler ve yerel yönetimler oluşturdu. Borcun yüzde 57'si KİT'lere ve yüzde 23'ü yerel yönetimlere ait.

KİT'lere sağlanan Hazine garantili kredilerden oluşan borç stokunun yüzde 70'ini Elektrik Üretim A.Ş. ile THY borçları oluşturuyor. Hazine garantili dış borç stokunun diğer büyük kalemi olan yerel yönetimlerin borç stokundaki en büyük payı ise 658 milyon dolar ile büyükşehir

belediyeleri ve 512 milyon dolar ile belediye iktisadi teşebbüsleri oluşturuyor.

Hazine'nin garantili borçlardan dolayı 42 katrilyon 221 trilyon 990 milyar lira alacağı bulunuyor. Bu alacağın 24 katrilyonunu bütçe dışı fonlar, 5 katrilyonu KİT'ler ve 10 katrilyon 918 trilyonluk bölümünü mahalli idareler oluşturuyor. Mahalli idarelerde İzmit Büyükşehir Belediyesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi ve İzmir Büyükşehir Belediyesi ilk sıralarda yer alıyor.

2003 yılı ilk 3 ayında Hazine garantili krediler kapsamında 156 milyon doları KİT'lerin, 93 milyon doları yerel yönetimlerin, 27 milyon doları bütçe dışı fonların ve 50 milyon doları kalkınma ve

yatırım bankalarının borçlarından olmak üzere toplam 326 milyon dolar geri ödeme gerçekleştirildi. Söz konusu ödemelerin yüzde 48'i KİT'lerin, yüzde 28'i ise yerel yönetimlerin borç servislerinden kaynaklandı.

Bütçe tiplerine göre Hazine üstlenimlerinin toplam geri ödemeleri içerisindeki paylarının son beş yılda izlediği eğilim incelendiğinde, yerel yönetimlerin payının toplam üstlenimlerin yüzde 30'u düzeyinde olduğu, buna karşılık KİT'lerin payının ise yüzde 25 seviyesinde seyrettiği saptandı.

Hazinece gerçekleştirilen üstlenimlerin toplam ödemelere olan oranının 1998-2002 yılları arasında gösterdiği eğilime bakıldı-

ğında, bu oranın son 5 yıl boyunca yüzde 50'nin üzerinde olduğu görülmektedir. 2001 yılında yüzde 59'a ulaşan bu oran 2002 yıl sonunda yüzde 55'e geriledi.

2003 yılı ilk üç ayında 106 milyon dolarlık Hazine garantili dış borç geri ödemelerinin yüzde 68'i kuruluşlar tarafından gerçekleştirildi, yüzde 32'si ise Hazine tarafından üstlenildi. Söz konusu dönemde üstlenimler son beş yıldakine paralel bir eği-

lim göstermiş ve üstlenimler içerisindeki en büyük payı yerel yönetimler aldı. 2003 yılı ilk çeyreğinde, yerel yönetimler için geri ödemelerinin yüzde 94'ü oranında, diğer bir ifade ile 87 milyon dolar, KİT'ler için ise geri ödemelerinin yüzde 12'si oranında, diğer bir ifade ile 19 milyon dolar üstlenim yapıldı.

Kurumlarca gerçekleştirilen ödemelerin 2002 yıl sonu ile 2003 ilk çeyreğindeki gerçekleştirmeleri ele alındığında, yerel yö-

netimlerin gerçekleştirdiği geri ödemelerin toplam ödemeleri içerisindeki payının 5 puan azaldığı, buna karşılık KİT'lerin yaptığı geri ödemelerin toplam ödemeler içerisindeki payının ise 35 puan arttığı saptandı.

2003 yılının ikinci yarısında Hazine garantili kredilerin geri ödemelerinin 1,3 milyar dolar tutarında gerçekleşmesi öngörülmektedir. Söz konusu tutarın 1,1 milyar doları anapara, 200 milyon doları faizden oluşmakta.

Hazine Garantileri Nedeniyle Üstenilen Ödemeler (Bin Dolar)

Borçlu Kuruluş	1992-1999	2000	2001	2002	2003 (30.06.2003)	Toplam 1992-2003
Garantili Dış Borç	5.356.394	862.002	1.101.322	887.912	263.966	8.472.596
Bankalar	261.316	0	0	0	0	261.316
T.Kalkınma Bankası A.Ş.	261.316	0	0	0	0	261.316
Bütçe Dışı Fonlar	543.085	13.384	13.127	12.385	5.918	587.899
Kamu Ortaklığı Fonu	514.831	13.384	0	0	0	528.215
Savunma Sanayii Geliştirme ve Destekleme Fonu	28.254	0	0	0	0	28.254
Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	0	0	13.127	12.385	5.918	31.430
Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİTLER)	1.088.102	410.818	497.209	397.573	77.610	2.470.912
Botaş-Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş.	0	18.571	111.646	72.288	0	202.505
EBK - Et ve Balık Ürünleri A.Ş.	52.645	0	0	0	0	52.645
EÜAŞ-Elektrik Üretim A.Ş.	76.215	177.132	183.334	130.895	26.681	594.257
TCDD-T.C. Devlet Demiryolları	232.682	49.689	45.714	29.889	23.419	381.393
TDÇİ-Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri	146.065	2.629	265	116	0	149.075
TESTAŞ-Elektronik Sanayi A.Ş.	20.442	0	0	0	0	20.442
TEİAŞ-Türkiye Elektrik İletim A.Ş.	29.445	56.997	55.242	66.267	27.510	235.461
TMO-Toprak Mahsulleri Ofisi	504.002	105.400	101.008	98.118	0	808.528
TPAO-Türkiye Petrolleri A.O.	2.221	0	0	0	0	2.221
TÜGSAŞ-Türkiye Gübre Sanayii A.Ş.	18.705	0	0	0	0	18.705
Türkiye Gemi Sanayi	5.680	0	0	0	0	5.680
Katma Bütçe	21.485	156	0	0	0	21.641

BİLANÇO

Anadolu Üniversitesi	5.062	156	0	0	0	5.218
İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü	16.423	0	0	0	0	16.423
Mahalli İdareler	3.443.406	438.044	590.986	477.954	180.438	5.130.828
Adana Büyükşehir Belediyesi	11.482	16.509	89.652	87.947	13.255	218.845
Adapazarı Belediyesi	41783	36.934	8.754	8430	4.715	100.316
Alanya Belediyesi	3.699	893	0	0	0	4.592
Ankara Büyükşehir Belediyesi	1.223.238	84.741	53.098	47.438	14.155	1.422.670
ASAT-Antalya Beled.Su ve Kanalizasyon İdaresi	0	7.039	8.762	10.453	5.226	31.480
ASKİ-Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi	39.733	9.854	11.961	15.433	7.599	84.580
Bafra Belediyesi	2.610	20.071	11.419	5.238	2.540	41.878
Bandırma Belediyesi	156	1.209	5.217	6.647	3.213	16.442
Bursa Büyükşehir Belediyesi	0	0	18.104	29.932	24.057	72.093
Dalaman Belediyesi	474	5.495	12.655	12.348	2.109	33.081
Didim Belediyesi	2.765	14.075	11.483	9.984	4.760	43.067
EGO Genel Müdürlüğü (Ankara)	442.651	38.772	36.116	37.072	20.116	574.727
ESHOT Genel Müdürlüğü (İzmir)	20.458	0	0	0	0	20.458
GASKİ-G.Antep Büyükşehir Belediyesi Su.veKan.İd.Gn.Md.	41.971	12.205	111.361	10.980	5.293	181.810
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	7.057	983	304	0	0	8.344
MARIÇ-Marmaris-İçmeler Armutlu Bel.Bir.	1.372	5.852	20.719	28.067	12.994	69.004
Menemen Belediyesi	1.469	2.002	1.383	1.788	0	7.097
Yozgat Belediyesi	17.919	3.822	3.461	3.296	1.833	30.331
İGDAŞ-İst.Gaz Dağıtım San.ve Tic.A.Ş.	305.514	4.745	9.341	0	0	319.600
İskenderun Belediyesi	10.272	7.676	6.599	9.329	5.193	39.069
İSKİ-İst. Su ve Kanalizasyon İdaresi	287.730	25.933	33.686	28.714	0	376.063
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	288.812	0	0	0	0	288.812
İst.Olimpiyat Oyn.Haz. ve Düz.Kurulu	0	0	2.660	24.961	15.813	43.434
İZGAZ-İzmit Gaz Dağıtım San.ve Tic.A.Ş.	45.855	15.236	17.627	14.052	5.925	98.695
İzmir Büyükşehir Belediyesi	260502	101.537	98.047	65.982	20.829	546.897
İzmit Büyükşehir Belediyesi	301.360	12.157	14.467	15.223	8.372	351.579
İZSU-Izmir Su ve Kanalizasyon İdaresi	84.824	10.304	3.655	4.640	2.441	105.864
GARANTİLİ BORÇ	3.225.684	17.700	0	0	0	3.243.384
Bütçe Dışı Fonlar	3.225.684	17.700	0	0	0	3.243.384
Kamu Ortaklığı Fonu	3.225.684	17.700	0	0	0	3.243.384
YİD Ürün Satış Garantileri	140.415	248.229	206.421	212.700	83.546	891.311
Mahalli İdareler	140.415	248.229	206.421	212.700	83.546	891.311
İzmit Büyükşehir Belediyesi	140.415	248.229	206.421	212.700	83.546	891.311
GENEL TOPLAM	8.723.493	1.127.931	1.307.743	1.100.612	347.512	12.607.291

TÜRMÖB Vergi Raporu Yayınlandı

Dolaylı vergiler vergi adaletini bozuyor

TÜRMÖB tarafından hazırlanan Vergi Raporu açıklandı. Rapor vergi sisteminde yaşanan dört temel sorunu ayrıntılı bir şekilde değerlendirdi. Kamu harcamaları ve vergi gelirleri, vergi yükü, vergi sisteminin gelir dağılımı üzerindeki etkisi ve kayıtdışı ekonomi ile ilgili değerlendirmeler yer aldı.

Her yıl düzenli olarak hazırlanan ve eylül ayında açıklanan TÜRMÖB Vergi Raporunun ilk bölümünde Türk vergi sisteminde yaşanan gelişmeler, vergi sisteminin sorunları ve son bölümde de vergi sistemine ilişkin çözüm önerileri yer alıyor.

Raporun vergi sisteminin temel sorunlarına ilişkin saptamaları şöyle;

Kamu harcamaları vergi gelirleri ile finanse edilememektedir

Vergi, kamu harcamalarını finanse etmenin en sağlıklı yoludur. Bilindiği üzere kamu harcamaları esas olarak iki şekilde finanse edilir, vergi toplamak ve

borçlanmak. Türk kamu mali yönetiminde 80'li yıllardan bu yana "vergi alma borç al" prensibi hakim olmuştur. Bunu sonucunda da bugün ülkemizin konsolide bütçe toplam borç stoğu yaklaşık 184 milyar dolara ulaşmıştır. Bu rakamın 67 milyar doları dış borç, 117 milyar doları ise iç borçtur.

Son üç yıllık dönemde toplam borç stoğumuzun gayrisafi milli hasılaya oranı sırasıyla; 2000'de yüzde 50.1, 2001'de yüzde 100,8 ve 2002 yılında ise yüzde 88,9 olmuştur. 2003 yılındaki hedef ise bu oranı yüzde 80'lerin altına indirmektir. Tam üye olmaya çalıştığımız Avrupa Birliği'nde kriterlerine göre (Ma-

astricht kriterleri) bu oranın en fazla yüzde 60 olması gerekmektedir.

Yine son üç yılda konsolide bütçe vergi gelirlerinin konsolide bütçe giderlerini karşılama oranlarına baktığımızda karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır. 2000 yılında yüzde 56.7, 2001 yılında 49.3 ve 2002'de ise yüzde 51.7, 2003 yılı bütçesinde ise bu oranın yüzde 58'e yükseltilmesi hedeflenmektedir. Bu oranları şu şekilde de yorumlayabiliriz. Örneğin 2001 yılında devlet yapmış olduğu personel ödemeleri, yatırım harcamaları ve transfer harcamalarının sadece yarısını vergi gelirleriyle karşılayabilmiştir. Geriye kalan kı-

sım için ya borçlanmıştır ya da malvarlığını (özelleştirme) satmıştır. 2003 yılında ise yine bu harcamalarının sadece yüzde 58'inin vergi gelirleriyle karşılanması öngörülmektedir. Geriye kalan bölüm için ise yine yeniden borçlanılacak veya özelleştirme yoluyla ki, özelleştirme hiçbir zaman bütçe geliri olarak kabul edilemez, malvarlığı satışıyla karşılanacaktır.

Ülkemizdeki vergi yükü ağırdır

Vergi yükü, ekonomideki kaynakların ne kadarlık bölümünün devlet tarafından vergi veya benzeri isimler altında kamuya aktarıldığını gösteren bir kavramdır. Çok değişik hesaplama yöntemleri olmakla birlikte klasik olarak, bir ülkede bir yıl içinde toplanan kamu gelirlerinin, ülkenin gayri safi yurt içi hasılasına oranını ifade etmektedir.

Bu açıklamalar çerçevesinde son on yıllık süreçte ülkemizdeki vergi yükü gelişimine baktığımızda 90'lı yılların başında yüzde 16 olan bu oranın sürekli artarak 2002 yılı itibarıyla yüzde 27'ye ulaştığını görmekteyiz. Avrupa Birliği ülkelerinde ise söz konusu oran ortalama olarak yüzde 41,6'dır.

Avrupa Birliği ortalamasına bakarak ülkemizdeki vergi yükünün düşük olduğu ve Avrupa Birliği ülkelerine göre daha az vergi ödendiği kanaatine varılabilir. Ancak bu kanaat kesinlikle

yanlıştır. Çünkü böyle bir karşılaştırma yapmak için ülkelerin milli gelir düzeylerinin de dikkate alınması gerekir. Avrupa Birliği ülkelerinde satın alma gücü paritesine göre kişi başına düşen milli gelir ortalama 22.500 Euro iken, ülkemizde ise 5.900 Euro'dur. Türkiye'deki mükellefler 5900 Euro olan yıllık gelirlerinin yüzde 27'sini yani yaklaşık 1600 Euro'yu vergi olarak vermekte, geriye yaşamını idame ettirmek üzere 4300 Euro kalmaktadır. Bir Avrupa Birliği üyesi ülkede yaşayan mükellef ise 22500 Euro olan yıllık gelirinin 9.250 Euro'luk kısmını vergi olarak ödemekte, kalan 13.250 Euro ile de hayat standardını oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle bir Türk vatandaşının hayat standardı 4.300 Euro iken, bir Avrupa Birliği vatandaşının standardı ise bunun neredeyse tam 4 katı olan 13.250 Euro'dur.

Sonuç olarak oransal olarak az gibi görünse de nihai olarak ülkemizde mükelleflerin gelirleri üzerindeki vergi yükü çok yüksektir ve bu durum yaşam standartlarını düşürmektedir.

Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı sağlanamamış ve mevcut vergi sistemi gelir dağılımını daha eşitsiz hale getirmiştir.

Anayasamızın 73'üncü maddesine göre herkes kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı ise maliye politikasının sosyal amacıdır.

Bir ülkedeki vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı incelenirken toplanan vergiler içindeki dolaylı ve dolaysız vergilerin oranlarının karşılaştırılması çok kullanılan bir yöntemdir. Bilindiği üzere dolaysız vergiler gelir üzerinden alınır ve vergi adaleti-

Dolaylı-dolaysız vergilerin oransal dağılımı

Yıllar	Dolaysız Vergiler yüzde	Dolaylı Vergiler yüzde
1994	48	52
1995	41	49
1996	39	61
1997	41	59
1998	47	53
1999	45	55
2000	41	59
2001	40	60
2002	33	67
2003	31	69

ni sağlamada daha etkilidir. Çünkü artan oranlı vergi tarifeleri, indirim, istisna, muafiyet ve en az geçim indirimi gibi uygulamalarla doğrudan vergi ödeme gücü ile ilişki kurulabilir.

Dolaylı vergiler ise "tersine artan oranlı (regresif) bir yapıya sahiptir. Yani ödenen vergi alt gelir grubundaki kişiler için daha büyük önem ifade etmektedir. Dolaylı verginin uygulandığı ürünlerin düşük gelirli bireyin bütçesindeki payı, yüksek gelirli bireylere göre daha fazladır. Vergi yükü asıl olarak düşük ve sabit gelirli bireyler üzerinde kalmaktadır.

Dolaylı-dolaysız vergilerin oransal dağılımı incelendiğinde toplam vergi gelirleri içerisindeki dolaylı vergilerin payının oransal olarak sürekli arttığı ve 2003 yılında yaklaşık olarak yüzde 70'lere ulaştığı görülmektedir. Bunun anlamı, vergi gelirlerimizin yaklaşık yüzde 70'inin adil olmayan dolaylı vergilerden sağlanıyor olmasıdır. Bu durum vergi sistemimizde dikey adaleti (az kazanan az, çok kazanan çok vergi al), dolayısıyla da gelir dağılımını bozmaktadır.

Vergi yükünün adaletli dağılımını tespit etme yolunda kulla-

nılabilecek bir diğer ölçüt, tevkif (stopaj) yoluyla toplanan vergi ile ücretlilerin ödediği vergilerin toplam gelir vergisi içindeki payıdır.

Ülkemizde stopaj yoluyla alınan gelir vergisinin toplam gelir vergisine oranı 1988'te yüzde 73.1 iken, 1995'te yüzde 88.6'ya, 1999'da,



y ü z d e 89.6'ya, 2000'de yüzde 95.2'ye ve son olarak 2002 yılında ise yüzde 91'e ulaşmıştır.

Ücretlilerin ödediği gelir vergisinin payı özellikle 1991 ve 1992 yıllarında en yüksek düzeye ulaşmış iken, 2000 yılı sonu itibarıyla bu pay genel bütçe vergi gelirleri içinde yüzde 11.2, gelir üzerinden alınan vergiler

içinde yüzde 28.2 ve toplam gelir vergisi içinde ise yüzde 45.4 olmuştur.

Kayıt dışı ekonominin boyutları kayıtlı ekonomiyi tehdit eder hale gelmiştir

Kayıtdışı ekonomi uzun yıllardır ülkemizin gündeminde bulunan ve üzerinde en yoğun ve haretli tartışmaların yapıldığı konulardan biridir. Toplumun hemen hemen her kesimi bu olgudan rahatsız ve şikayetçidir. Çünkü kayıt dışı ekonomi, kamu finansman dengesinde meydana getirdiği olumsuzluğun yanı sıra devlete karşı vergi dahil her türlü mali yükümlülüklerini tam ve zamanında yerine getiren vatandaşlar aleyhine de bir haksız rekabet ve ticaret ortamı yaratmaktadır.

Kayıt dışı ekonomi en genel anlamıyla, milli gelir hesaplamalarında kavranamayan faaliyetlerin tümüdür. Bu faaliyetler yasal da olabilir, yasa dışı da. Önemli olan nokta sistem tarafından kavranamamasıdır.

Değişik yöntemler kullanılarak yapılan tahminler göstermektedir ki, ülkemizdeki kayıtdışı ekonominin büyüklüğü ciddi

boyutlara ulaşmış durumdadır ve giderek kayıtlı ekonomiyi tehdit hale eder hale gelmiştir.

Kayıt dışı ekonomi büyüdükçe devletin vergi kaynakları da dolaysız vergilerden dolayı vergilere doğru kaymaktadır. Bu da bize vergi sistemimizi daha adil hale getirebilmek için öncelikle kayıt dışı ekonomiyle mücadele etmemiz gerektiğini göstermektedir. Dolaylı vergiler, dolaysız vergilere göre toplanması kolay, maliyeti düşük ve hemen gelir yaratıcı olmaları gibi özelliklerinden dolayı tercih edilmektedir.

Ülkemizde kayıt dışı ekonominin kayıtlı ekonomiye oranının yüksekliği (GSMH'nın yüzde 40'ı) devlet gelirlerindeki kayıbın ne kadar büyük olduğunu göstermektedir. Bu sorunun çözülmesiyle devlet gelirlerinde belirgin bir artış olacaktır. Bu sebep bile tek başına kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınmasının önemini göstermektedir.

Örneğin 2003 yılı bütçesinde vergi gelirlerinin yaklaşık 85 katrilyon olacağı tahmin edilmektedir. En son yapılan araştırmalara göre Türkiye ekonomisinin yüzde 40'ı kayıt dışındadır.

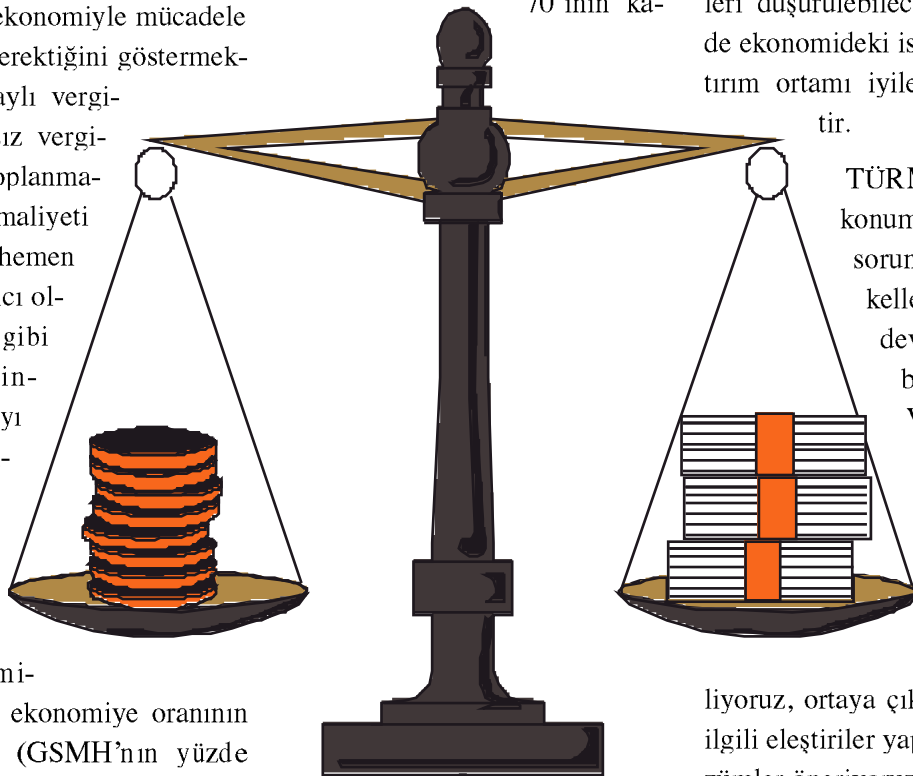
Yani bir anlamda vergi dışındadır. Kayıt dışı ekonominin en az yüzde 70 'ini kayıt altına alabilmiş olsak, vergi gelirlerimizi yaklaşık olarak 24 katrilyon (17 milyar dolar) artırabiliriz. 2003 yılı bütçesinde 46 katrilyon iç borçlanma dikkate alındığında kayıt dışı ekonominin yüzde 70'inin ka-

venlik hizmetleri olarak dar gelirli olan ancak toplumun büyük bir kısmını oluşturan kesime dönecektir. Bütçe açığının vergiler ile finansmanı sonucu bütçe açığı azalacak bunun sonucunda da sosyal güvenlik açıkları azalacaktır. İşgücü üzerindeki ağır vergi ve sosyal güvenlik ödemeleri düşürülebilecek bu sayede de ekonomideki istihdam ve yatırım ortamı iyileştirilebilecektir.

TÜRMOB olarak, konumumuz gereği, sorunlara hem mükellefler, hem de devlet açısından bakıyoruz.

Vergi sistemimizi, yapılan ve yapılması düşünülen değişiklikleri yakından iz-

liyoruz, ortaya çıkan sorunlarla ilgili eleştiriler yapıyoruz ve çözümler öneriyoruz. Netice itibarıyla ciddi bir vergi reformu ve yeniden yapılanma ihtiyacının ortada olduğunu ve bu konudaki görüşlerimizi dün olduğu gibi bugün de kamuoyu ile paylaşmayı bir görev sayıyoruz. Uygulanabilir, gerçekçi önerilerin uygulamacılardan geldiği yönündeki genel kabul görmüş ilkeyi esas alarak TÜRMOB olarak yapılacak bir vergi reformu ve yeniden yapılanma da dikkate alınması gereken önerilerimizi ortaya koyuyoruz.



yıt altına alınması, iç borçlanma miktarımızı yarı yarıya azaltabilecektir. Bu azalma beraberinde kamu borçlarının döndürülme riskinin azalmasına ve kamuoyunda çok sık tartışılan yüksek reel faizlerin düşmesine neden olacaktır. Böylelikle mükelleflerden toplanan vergiler doğrudan doğruya devlete yüksek reel faizler ile borç verenlere değil, ucuz eğitim, sağlık ve sosyal gü-

Vergi oranları düşürülerek vergi tabanı genişletilmeli

TÜRMOB tarafından yayınlanan Vergi Raporunda, vergi sisteminde yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri yer aldı. Basit usul uygulamasının, kayıtdışı ekonomiyi besleyen bir mekanizmaya dönüştüğü ve bununla vergi sistemini bozduğu saptaması yapılarak mutlaka kaldırılması gerektiği görüşü yer aldı.

TÜRMOB tarafından hazırlanan Vergi Raporunda vergi sisteminde yaşanan sorunların çözümü için öneriler yer aldı. Raporun çözüm önerileri bölümünde; vergi sistemindeki muafiyet ve istisnalar, basit usul, vergi oranları, kentsel rantların vergilendirilmesi, vergi denetimi, harca reformu gibi çok sayıda öneri yer aldı. Raporda vergi sistemine ilişkin getirilen öneriler özetle şöyle;

Vergi sistemimizde çok sayıda ve belirli bir amaç doğrultusunda aralarında eşgüdüm sağlanamamış vergisel muafiyet ve istisnalar bulunmaktadır. Bu şekilde 148 değişik kanunla devlet, büyük miktarlarda vergi alacağından vazgeçmektedir. Aynı şekilde 16 değişik kanun hükmünde kararname de çok sayıda vergi ayrıcalığını içeriyor. İşte vergi sisteminde bulunan

bu tür vergi muafiyet ve istisnaları ülkemizin içinde bulunduğu şartlar, ekonominin gerekleri ve kamu finansman ihtiyaçları dikkate alınarak yeniden değerlendirilmelidir.

Türk vergi sisteminde yavaş yavaş bir faciaya dönüşen adı kadar basit olmayan **basit usul kesinlikle kaldırılarak söz konusu mükellefler gerçek usulde vergilendirilmelidir**. Zira basit usul yerine ikame edildiği götürü usulden daha az vergi hasılası sağlamaktadır. Buna ek olarak basit usul kayıt dışı ekonomiyi besleyen bir mekanizmaya dönüşmüştür. Sahte ve muhteviye itibarıyla yanıltıcı belge yatağına dönüşme eğiliminde olan basit usulün kaldırılması ve bu kambiyo sistemin sırtından alınması zorunludur. Bu noktadan olmak üzere gerekirse söz konusu mükelleflerin, gerçek usulde tespit edilen

kazançlarının 5 yıl süreyle yarısı matrah olarak esas alınabilir.

Ücretler ve diğer gelirlerin vergiye tabi tutarlarının hesaplanmasında indirim olarak dikkate alınacak şahıs sigorta primleri ve diğer sigorta primlerinin indirim oranları yükseltilmeli ve kapsamı genişletilmelidir. Bu şekilde sigorta sektörünün güçlenmesi ve bu yolla vergi gelirlerinin artırılması beklenebilecektir. Bu konuda çıkarılan yasa ve Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan değişiklikler ihtiyacı karşılamaktan oldukça uzaktır.

1985 yılında uygulamaya konulan Katma Değer Vergisi'nin uygulamasına destek olmak ve belge düzeninin oturtulması amacıyla getirilen vergi iadesi sistemi daha sonra kapsam olarak daraltıldı ve ücretleri gerçek usulde tespit edilen mükellefler açısından yıllık hale

getirildi. Oysa ki, bu gün kayıt dışı ekonominin boyutları ve belge sisteminin zafiyetleri hala devam etmektedir. Vergi iadesinin maliyeti her zaman hasılatının altındadır. **Kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına almak belge düzeninin oturmasına bağlıdır.** Bu gerçek dikkate alınarak **vergi iadesi sistemi yeniden aylık hale getirilmeli,** kapsamı genişletilmelidir. Böylece kayıt ve belge düzenine düşük bir maliyetle güç kazandırılmış olacaktır.

Vergi sisteminde bulunan ve işleme olasılığı bulunmayan ayrıca pek çok soruna neden olan oto-kontrol mekanizmaları yeniden gözden geçirilmelidir. Örneğin emsal kira bedeli esaslı, talih oyunları salonlarından elde edilen kazançlarda asgari vergi gibi, müesseseler günümüz ekonomik koşullarına uygun olarak yeniden gözden geçirilmelidir.

Yukarıdaki tespitlere bağlı olarak tüm modern vergi sistemlerinde olduğu gibi mutlaka **gelir ve servet çözümleri ile harcama düzeyi arasında bağ oluşturan bir oto-kontrol mekanizması ihdas edilmelidir.** Bu noktadan olmak üzere; Anayasamızın 73. maddesinin öngördüğü gibi verginin yasallığı, gelirin gerçekliği, mali güce göre vergilendirme ilkeleri ile verginin adaletli ve dengeli dağılımına hizmet eden ve tam açıklama ve kanıtlama hakkı tanıyan, fiktif kazançları vergilemeyen, geçmişe yürümeyen, sınırları ve kapsamı yasa ile belirlenmiş, mükellefin sisteme güvenini yeniden tesis edecek hukuki ve teknik çerçevesi çok iyi belirlenmiş açık ve net bir servet beyanı uygulamasına mutla-

ka geçilmelidir. Yani herkese hukuki zeminde olmak kaydıyla ve yukarıda dile getirdiğimiz ilkeler ve amaçlar ve teknik çerçeve içinde "nereden buldun" denilebilmelidir. Bu şekilde ekonominin işleyişi içinde ortaya çıkan her türlü servet artışları, bu meyanda kentsel rantlar, diğer bu türden kazançların tamamı vergilenmiş olacaktır.

Üniter vergi sistemine geçilmelidir. Daha önce ortaya konulan öneriler gerçek bir üniter vergi sistemini zorunlu kılmaktadır. Bu gerçekten hareketle ücret gelirleri hariç olmak üzere kaynağı ve tutarı ne olursa olsun her türlü gelir toplanarak beyan edilmelidir. Yani Gelir Vergisi Kanunu'nun toplama ve beyan ile ilgili hükümleri yeniden düzenlenerek üniter bir vergi sistemi oluşturulmalıdır. Zira bu günkü toplama ve beyan sistemi pek çok geliri beyan dışı bıraktığı gibi, getirdiği maktu hadlerle ilgili sınırlamalar yoluyla da adaletsiz sonuçlar doğuran vergi yükleri ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda Anayasamızın öngördüğü mali güce göre vergilendirme ilkesi ve verginin adaletli ve dengeli dağılımı amacıyla çalışmaktadır.

Ücretlilerin düşük oranlı bir vergi tarifesine göre –hem daha düşük oranlı, hem de daha yüksek dilimli- vergilendirilmesi esası getirilmelidir. Zira ücretlinin amortismanı ve gideri yoktur. Ayrıca enflasyonun peşinden sürüklenen gelir artışları söz konusudur. Öte yandan vergisi tevkif yoluyla enflasyona karşı değer yitirmeden ödenmektedir. Bununla birlikte ücretli kesim ülkemizde sosyal devlet olmanın gereği olarak en çok ko-

runmaya gereksinim duyulan kesimi oluşturmaktadır. Bu nedenlerle yüzde 10'dan başlayan ve yüksek dilimli bir tarife içinde vergilendirilmeleri verginin adaletli ve dengeli dağılımı Anayasal amacına ve sosyal devlet olma gereklerine daha uygun olacaktır.

Halen yürürlükte bulunan **harcama üzerinden alınan vergi kanunları ile gelir üzerinden alınan vergi kanunları arasındaki uyumsuzlukların giderilmesi gerekir.** Harcama vergileri kanunları ile gelir üzerinden alınan vergi kanunlarının odaklandığı noktalar farklıdır. Bu açıdan pek çok uyumsuzluk ortaya çıkabiliyor. Örneğin Gelir Vergisi Kanunu'na serbest meslek kazancının elde edilmesi, yani vergiyi doğuran olay tahsilat esasına bağlanmıştır. Oysa Katma Değer Vergisi Kanunu'nda vergi doğuran olay hizmetin ifasına bağlanmıştır. Hizmetin ifası ile tahsilatın aynı dönemde olması halinde sorun ortaya çıkmamaktadır. Ancak, hizmetin ifası ile tahsilatın farklı dönemlerde olması halinde sorun oluşmaktadır. Keza şüpheli alacak karşılığı uygulaması, vadeli çeklerin reeskontu, aynı bağış ve yardımlara ilişkin katma değer vergisinin akıbeti, özel kanunlarda yer alan aynı bağış ve yardımlara ilişkin yüklenen katma değer vergisinin durumu gibi daha pek çok konu sayılabilir. Bunlar ve benzeri uyumsuzlukların tespiti ve giderilmesi gerekmektedir.

Vergi ceza sistemi yeniden oluşturulmalıdır. Vergi ziyaı ve suçla orantılı, kendi içinde hiyerarşik bir yapısı ve isimlendirilmesi bulunan, basit, uygulanabilir, ucu açık ol-

mayan ve kamu vicdanında kabul gören ve caydırıcı etkileri idari süreçlerle kesilmeyen bir vergi ceza sistemi oluşturulmalıdır.

Ekonomide yaşanan gelişme sonucunda ortaya çıkan ve Vergi Kanunları içerisindeki yeri tartışmalı olan finansal enstrümanlarla ilgili tereddütleri ortadan kaldıracak şekilde düzenlemeler yapılmalıdır.

E-Ticaret ve elektronik ortamda yapılan diğer işlemlerin vergi hukuku açısından sağlam bir zemine oturmadığı açıktır. Uluslararası hukuk kuralları da dikkate alınarak vergi kanunlarında e-ticaret ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmalı ve vergi kanunları bu sürecin engeli olmaktan çıkarılmalıdır.

Vergi kanunlarında yer alan teşvik, koruma, indirim ve istisnalar yeniden gözden geçirilerek selektif, etkin, basit, açık ve uygulanabilir bir yapı oluşturulmalıdır. Türkiye'deki serbest bölge uygulaması beklenen amaçları gerçekleştirilememiş ve Türkiye ile serbest bölgeler arasında yapılan ticaret toplam ticaret hacminin yüzde 80'ine ulaşmıştır. Öte yandan serbest bölge uygulaması Türkiye'de haksız bir şekilde vergiden kaçınmanın hatta vergi kaçırmanın popüler bir aracı haline gelmiştir. Bu durum mükellefler arasında da eşitsizliğe yol açmaktadır. Şöyle ki; serbest bölge bulunan yörelerdeki bir kısım mükellefler bu imkandan yararlanırken, diğerleri ve bölge bulunmayan yörelerdeki mükellefler bu imkandan yararlanamayarak haksız ve eşit olmayan bir rekabet süreci ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Avrupa Birliği tarafından da vergisel rekabeti bozucu

uygulamalar olarak tanımlanan ve kabul edilen serbest bölge uygulamasına son verilmelidir.

Birleşme, devir ve bölünme kararları vergisel olaylardan bağımsız olarak ortaya çıkan, tamamen ekonomik gerekçelere dayanan kararlardır. Ancak ekonomideki verimliliği ve istihdamı artırmak gerekçesi ile vergi kanunlarının bu işlemleri engelleyici rol oynamaması amacıyla bu işlemler vergi dışı tutulabilir. Dolayısıyla bu işlemlerin vergi dışı tutulmasının bir ekonomik gerekçesi vardır. Ancak örneğin getirilen zarar indirimi müessesesinin bu paralelde bir ekonomik gerekçesi mevcut değildir. Dolayısıyla beklenen amaçları gerçekleştirebilmek için yapılan düzenlemelerin mutlaka bir ekonomik gerekçesi olmalıdır. Yoksa bu işlemler sonucunda ne verimlilik ne de pazar payı artacak sadece vergisel bir avantaj elde edilecektir.

Yurt dışı inşaat ve müteahhitlik hizmetleri özellikle Irak Savaşı sonrasında Türk ekonomisi açısından çok önemli bir sektör haline gelmiştir. Bugün itibarıyla yurt dışında söz konusu sektördeki taahhüt tutarı yaklaşık 45 milyar dolarlar mertebesine ulaşmıştır. Ancak bu sektörün vergilendirilmesi, vergi tekniği açısından tam bir mayın tarlasıdır. Bu güne kadar yapılan geçici düzenlemelerle sürekli bir şekilde bu sektör vergi dışında bırakılmıştır. Ancak bu istisna uygulaması dahi kendi içinde önemli sorunlara neden olmaktadır. Zira bu tür firmaların merkezleri ile faaliyet alanları farklı ülkelerin hakiyet sınırları içerisinde. Ortada tek firma tek faaliyet ama vergi-

lendirme yetkisine sahip iki ülke bulunmaktadır. İki vergileme yetkisi çakışınca sorunlar kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Yurt dışı inşaat ve müteahhitlik hizmetleriyle ilgili vergisel düzenlemelerin, sektörün önemi ve döviz kazandırma potansiyeli de dikkate alınarak çözüme kavuşturulması gereklidir. Buna paralel olarak tam mükellefiyet kapsamında yurt dışında elde edilen kazançların vergilendirilme süreci mutlaka gözden geçirilmeli ve Avrupa Birliği mevzuatıyla uyum düzenlemeleri yapılmalıdır. Yap-İşlet-Devret ve Yap-İşlet modelleri çerçevesinde yapılmakta olan işler konusunda vergi kanunlarındaki düzenlemeler ihtiyacı karşılamaktan uzaktır.

Olağanüstü vergilerden kaçınılmalıdır. Ekonomide yaşanan sıkıntılar gerekçe gösterilerek geçici bir süre için getirilen vergiler kalıcı hale gelmektedir. Aynı zamanda geçici maddelerle süreli olarak getirilen istisnaların süreleri uzatılarak istisnalar kalıcı hale getirilmektedir. Bunlar kesinlikle kaldırılmalıdır. Vergi sistemi bir yamalı bohça olmaktan çıkarılmalıdır.

Niteliği aynı olan hizmetler aynı şekilde, farklı olan hizmetler ise farklı şekilde vergilendirilmelidir. Bu eşitlik ilkesinin olmazsa olmaz kuralıdır.

Yeni çıkarılan vergi kanunları, yasalastığı dönemi takip eden hesap dönemi başında itibaren yürürlüğe konulmalıdır. Cari hesap dönemi içinde çıkarılan vergi yasalarının cari döneme uygulanması, hesap döneminin kapanmadığı, verginin henüz tahakkuk etmediği gerekçeleriyle Anayasa Mahkemesi karar-

larında gerçek olmayan geriye yürüme olarak tanımlanmakta ve dolayısıyla geçerli kabul edilmektedir.

Kayıt dışı veya diğer bir ifade ile vergi dışı ekonomi ile uzun soluklu, etkin ve tutarlı bir mücadele başlatılarak kayıt altına alınmalıdır. Bu noktadan olmak üzere, hâmiline yazılı ekonomiden nama yazılı ekonomiye geçilmelidir. Yani Türk Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu, Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ve İcra İflas Kanunu, sermaye piyasası mevzuatı, bankalar mevzuatı, dış ticaret mevzuatından başlayarak özel hukukun tüm alanlarında kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına almak için gerekli düzenlemeler yapılmalı; buna uygun olarak Vergi Usul Kanunu'nun belgeleri ve kayıtları düzenleyen hükümleri yeniden düzenlenmeli; nakit ödemeleri sınırlandıran diğer gerekli önlemler alınmalıdır. Kayıtların manyetik ortamda tutulması, muhafazası ve ibrazı ile yine manyetik ortamda belge düzenlenmesini zorunlu hale getiren gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Vergi kimlik numarası uygulaması vatandaşlık numarası haline getirilmelidir veya Maliye Bakanlığı MERNİS projesiyle hayata geçmeye başlayan vatandaşlık kimlik numarasını vergi kimlik numarası olarak kabul etmeli ve uygulamaya koymalıdır. Aynı zamanda vatandaşlık kimlik numarasının sosyal güvenlik kurumlarında da geçerli hale getirilmesi sağlanmalıdır. Keza vergi kimlik numarası veya vatandaşlık kimlik numarası olmadan tutarı ne olursa olsun mali kurumlarda ve diğer ilgili kamu kurumlarında hiç

bir işlem yapılmaması esas haline getirilmelidir.

Vergi oranları içinde yaşanılabilir bir vergi sistemi yaratacak düzeye indirilmeli, diğer parafiskal yükler kademeli olarak azaltılmalıdır. Karmaşık ve sonucu aynı noktaya çıkan tali vergiler asıllarına dahil edilmelidir. Yani fon payı gibi tali vergiler mutlaka kaldırılmalıdır. Vergi oranları farklılaştırmalarından kaçınılmalı ve vergi oranlarının farklılaştırılmasının kayıt dışı ekonomiyi besleyen mekanizmalar olmasına izin verilmemelidir. Çok oranlı katma değer vergisi uygulamaları salt fiskal kaygılarla çözüm olarak ortaya konulmaktadır. Bu konuda izlenecek temel kriter Avrupa Birliği normlarıdır. Bu noktadan olmak üzere, vergi sisteminin gelir üzerinden alınan vergilere geri dönmesi gerekmektedir. Zira harcamalar üzerinden alınan vergiler ödeme gücü ilkesini dikkate almadığı için adil olmaktan uzaktır. Oysa Anayasamızın 73. maddesi, vergi yükünün adil ve dengeli dağılımını genelde maliye politikasının ve özelde ise vergi politikasının temel amacı olarak kabul etmektedir. Bu amaç ise ancak, gelir üzerinden alınan vergilerle sağlanabilir. Harcamalar üzerinden alınan vergileri asli vergi haline getirmek, her defasında çözümü vergi oranlarının yükseltilmesinde bulan bir anlayış aynı zamanda kayıt dışı ekonomiyi teşvik eden ve sahte ve muhteviye-ti belge kullanımını artırarak iki yönlü matrah aşınmasına yol açan bir mekanizma oluşturmaktadır. Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması konusunda kamuoyu aydınlatılmalı ve sorun ülke sorunu

kabul edilerek toplumun tüm kesimlerinin etkin desteği sağlanmalıdır. Vergi tanımı gereği toplumsal uzlaşması yasal zeminde sağlayan bir olgudur. Dolayısıyla temel sorunları sadece siyasi ve idari kadroların meselesi olmaktan çıkarmak gerekir. Başarı için bu şarttır. Toplumun tüm kesimlerinin görüşü, desteği ve katılımı esas alınarak bu mücadele yapılmalı ve özellikle kamuoyu ikna edilmelidir. Aksi takdirde başarılı olunamayacağı yaşanan tecrübelerle ispatlanmıştır. Yapılan düzenlemeler ve verilen mücadeleler toplumun tüm kesimlerinin desteğinden yoksun olduğunda veya kamu vicdanında kabul görmediğinde ortaya çıkan sonuçlar konusunda Türkiye sosyolojik olarak eşine az rastlanır bir laboratuardır. Bu tür sorunların çözümü bireysel gölge kahramanlarla mümkün değildir.

Kayıtdışılıkla mücadele açısından yapılan tüm harcamalar vergi matrahından düşülebilmelidir. Vergiye karşı oluşan direnci kırabilmek için vasıtalı vergi oranları düşürülmeli, yatırım indiriminde stopaj kaldırılmalı ve Geçici Kurumlar Vergisi oranı %15'e indirilmelidir.

Özerk, etkin, motivasyonu yüksek, olayları geriden takip etmeyen, vergi sistemine hakim, beşeri sermayesi üst düzeyde olan ve maddi anlamda da tatmin edilmiş bir vergi idaresi oluşturulmalıdır. Bu güne kadar reform iddiasıyla pek çok vergi yasası çıkarılmıştır. Ancak hiç birinden beklenen sonuç hasıl olmamıştır. Vergi ciddi bir iştir ve adil uygulama gerektirir. **Vergi kanunlarını uygulayacak idare unutulamaz sonuç alınamaz.**

Vergi reformlarına mali faaliyetin diğer bir yönü olan kamu harcamaları açısından da bakmak gerektiği yönünde yoğun tartışmalar yapılmaktadır. Bu tartışmalara göre **vergi reformunun, kamu yönetiminin ve kamu harcamalarının reformu ile başlaması gereklidir.** Vergi mükellefleri kamunun ne kadar gelir elde edip, ne kadar harcamayı yaptığını; sonuç olarak devlete ödediği paraların nerelere harcanıldığını bilmek istemektedirler.

Vergi idaresi örgüt yapısı itibarıyla tahsilat fonksiyonuna ağırlık vermiş, denetim açısından ise gerekli nitel ve nicel kapasiteye ulaşamamıştır. Bugün vergi dairesince alınan pek çok beyanname eksik bildirilen geliri içermektedir. Dolayısıyla yıllık **denetim planları tamamen tecrübeye dayalı olarak yapılmaktadır.** Denetim elemanlarına, inceleyecekleri sektör veya mükellef gruplarına ilişkin olarak denetimi kolaylaştırıcı istihbarat bilgileri sunulmamaktadır. Vergi yönetiminin çağdaş vergi yönetimlerinin denetim esasına göre kurulmaması, inceleme birimleri arasında eşgüdüm ve birim içi planlama noksanlığı, vergi suçu niteliğindeki suçların takibinde uzman elemanların yokluğu ve vergi denetimine yardımcı olabilecek istihbarat arşivlerinin yetersizliği denetim etkinliğini doğrudan etkilemektedir. Vergi idare birimlerinin her birinin direk vergi idaresine bağlı olmaması ve aralarında hiyerarşik düzen içinde yetki ve sorumluluk sınırlarının kesin ölçülerle belirlenmemesi sistemi karıştırmaktadır.

Tahsilat işlemlerinde kolaylık sağlanmalıdır. Otomasyona önem ve-

riilmeli ve bu amaçla programlar geliştirilmelidir. Vergi dairelerinde halkla ilişkilere daha fazla önem verilmelidir. Ülkemizde vergi dairelerinde sıkışıklığa, aksaklığa yol açan uygulamaların rızaen ve cebren "tahsilat işleri"nden kaynaklandığı gözlenmektedir. Dolayısıyla, yeni örgütlenmede vergi dairelerinin "tahsilat" fonksiyonu olmalıdır. Vergi dairelerinin iş yükünü artıran vezne servisleri kaldırılarak tahsilat için bankacılık sisteminin kullanılması yaygınlaştırılmalıdır.

Verimi olmayan vergiler (Örneğin, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Damga Vergisi) ve harçlar kaldırılmalı, ana vergi yasaları sadeleştirilmeli, **vergi yasaları arasında paralellik ve bütünlük sağlanmalıdır.** İşlemlere açıklık getirmek ve basitleştirmek amacıyla vergi hukukunun kaynaklarından olan "özelgelerin" yayınlanması sağlanmalıdır.

Tüm vergi sistemini, belli bir ekonomik bütünlük içinde izlemek, araştırmak ve sistemin sürekli etkinliğinin artırılması için öneriler getirmekle görevli, toplumun tüm kesimlerini kapsayan üyelerden oluşan özerk, yalnız kendisine karşı sorumlu "Vergi Konseyi" kurulmalıdır.

Türk vergi sisteminin daha iyi işler hale getirilmesi için vergi idaresinin iyileştirilmeleri çalışmalarıyla birlikte **vergi yargısı bir an önce kurulmalıdır.** Vergi yargısı itiraz komisyonu işlevinden kurtarılmalıdır. Sayıştay gibi bağımsız, özerk yapıya sahip "Vergitay" kurulmalıdır. Vergitay, toplanan vergilerin inceleme ve denetiminden sorumlu olmalıdır.

Düşük gelir gruplarındaki vergi yükünü üst gelir gruplarına yaymak ve aktarmak için vergi sistemimizde rant ekonomisinden üretim ekonomisine geçilmesini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Üretken olmayan sektörlerde, her türlü rant ve spekülasyon kazanç sahiplerine vergi yükü kaydırmaları gerçekleştirilmelidir.

Stopaj uygulaması nihai vergilendirme aracı olarak değil, otokontrol ve peşin vergi aracı olarak kullanılmalıdır. Stopaj yöntemi yerine ekonomik gelir-gider kavramına geçilerek gerçek vergiciliğe yönelinmelidir.

Vergi istatistiklerinin milli gelirden pay alan kesimlerin vergi yüküne ne kadar katlandıklarının gösterecekleri bir özelliği yansıtır nitelikte düzenlenmelidir. Vergilemede şeffaflık gereklidir. Gerçek verginin toplanmadığını, hangi kesimler üzerinde verginin yoğunlaştığını, kimlerin vergi yükünün artırılması gerektiği kamuoyuna anlatılmalıdır.

Vergi denetiminin etkinliğini artırmak amacıyla mali müşavirlik kurumundan daha etkin bir şekilde yararlanılmalıdır. Son olarak Vergi Barışı Kanunu'nun uygulanmasında meslek mensuplarının göstermiş olduğu büyük gayret ve özveri, mali idare tarafından iyi değerlendirilmeli ve Türk Vergi Sisteminin yeniden düzenlenmesi ve değişiklik yapılması konularında da görüş ve desteği daha yoğun başvurulmalıdır. Son sözden olmak üzere, etkin vergi idaresi ile etkin bir müşavirlik kurumunun işbirliği, sağlıklı ve verimli bir vergi sistemi için olmazsa olmaz koşuldur.

Teşvik belgeli yatırımlar artıyor

Yatırım teşvik belgesine bağlanmış yatırımlarda patlama yaşandı. 2003 yılının ilk yedi ayında teşvik belgesine bağlanmış yatırımlar geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre yüzde 71 oranında arttı. Yatırım harcamalarında aynı dönem itibariyle yüzde 161 oranında artış yaşandı.

2003 yılının ilk yedi ayında toplam 2583 adet sabit yatırım projesi yatırım teşvik belgesine bağlandı. Bir önceki yılın aynı döneminde 1.512 olan yatırım teşvik belge oranındaki artış yüzde 71'e ulaştı. Teşvik belgesi kapsamında yapılması tasarlanan yatırım harcamaları tutarında bir önceki yıla göre yüzde 161 oranında artış ortaya çıktı. 2002 yılında teşvik belgesine bağlanan yatırım projelerinin ortalama yatırım tutarı 4.9 trilyon lira iken, 2003 yılında aynı rakam 7.5 trilyon liraya yükseldi.

Temmuz ayı içinde de 2003 yılı gelişme trendi aynı oranda devam etti. Temmuz ayında yatırım tutarı 1,4 katrilyon lira olan

toplam 348 adet yatırım teşvik belgesi düzenlendi.

Konuya istihdam yönünden yaklaşıldığında ise, yatırım teşvik belgesi kapsamı yatırım projelerinde öngörülen istihdam, 2003 yılının ilk yedi ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 51 oranında artış gösterdi. Düzenlenen teşvik belgelerinin sektörel ortalaması alındığında, yatırım projelerinde bir kişilik istihdam için öngörülen yatırım tutarı 2002 yılı için 95 milyar lira iken, 2003 yılı projeleri için aynı rakam, 164 milyar lira oldu. Bu durum cari yıl projelerinin bir önceki yıla göre sermaye yoğun yatırımlardan oluştuğu anlamını taşımakta.

49 il ve iki ilçeden oluşan kal-

kınmada öncelikli yörelerin yatırım teşvik sisteminden ne oranda yararlanabildiği de bölgeler arası farklılıkların giderilmesine yönelik çalışmalar açısından önem taşımakta. Son yedi aylık gelişmelere bakıldığında 2003 yılında düzenlenen toplam 2.583 belgenin yaklaşık yüzde 13'ü kalkınmada öncelikli yörelere düzenlendi. 2002 yılı ilk yedi ayında ise yatırım teşvik belgelerinin yaklaşık yüzde 17'si kalkınmada öncelikli yörelere düzenlendi.

Yatırım teşvik belgesi talebi ile ilgili gelişmelere sektörel açıdan bakıldığında 2002 ve 2003 yıllarında yatırım teşvik sistemi kapsamında yapılması tasarlanan yatırım projelerinin yaklaşık

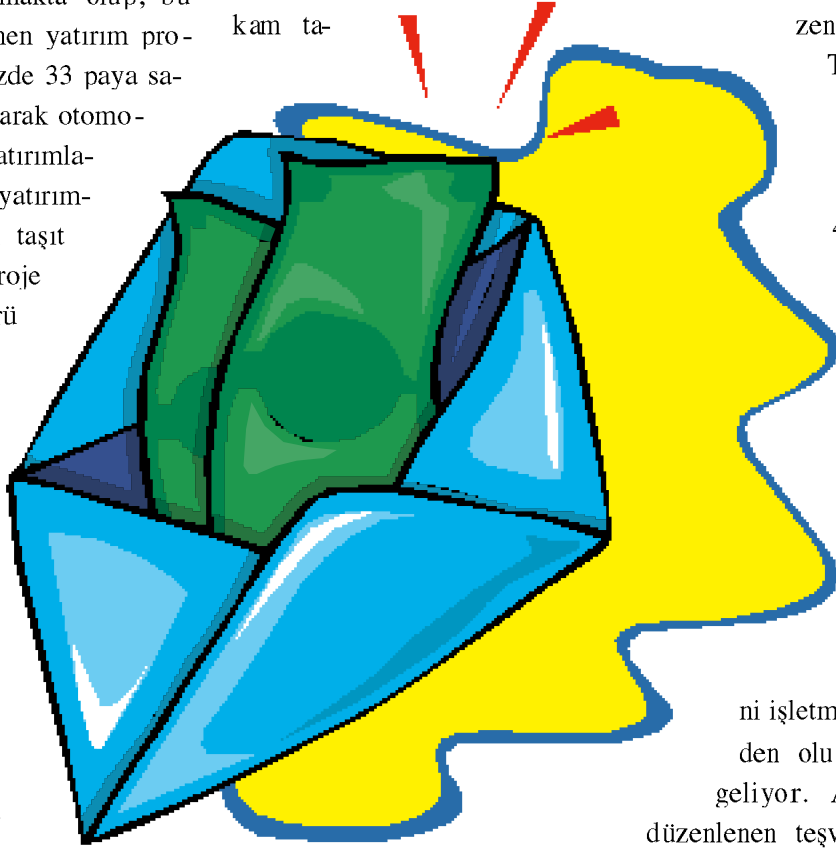
yüzde 94'ü imalat ve hizmetler alanında gerçekleştirildi. Tarım, madencilik ve enerji sektörlerine yönelik gelişmelerin sistem üzerinde önemli bir etkisi bulunmamakta. İmalat Sektörünün 2003 yılı ilk yedi ayında düzenlenen yatırım teşvik belgelerindeki payı yüzde 72,3 oldu. Bu sektörde 863 yatırım projesi ile dokuma giyim öne çıkmakta olup, bu sektör desteklenen yatırım projeleri içinde yüzde 33 paya sahip. Ağırlıklı olarak otomotiv yan sanayi yatırımları ile gemi inşa yatırımlarından oluşan taşıt araçları, 220 proje ile imalat sektörü içinde bir diğer önemli alt sektörü oluşturdu.

Hizmetler alanında ise, her türlü kara, deniz ve hava yolu taşımacılığı ile iletişim yatırımlarının yer aldığı ulaşım alt sektörü

313 adet yatırım projesi ve 2003 yılı fiyatları ile 6,4 katrilyon lira yatırım tutarı ile başta geldi. Sabit yatırım tutarının yüksekliği hava yolu taşımacılığı alanında yapılması tasarlanan büyük ölçekli yatırım projeleri ile telekomünikasyon alanında yapılan yatırımlardan kaynaklandı. Ülkemiz hizmet ihracatında önem-

li yeri olan turizm ise 177 adet yatırım projesi ile ikinci sırada yer aldı.

Teşvik belgesine bağlanan sabit yatırım projelerinin yatırım tutarları sektörel açıdan önemli farklılıklar göstermekte. Bu kapsamda, imalat sanayinde yapılacak bir yatırımın ortalama maliyeti 5,3 trilyon lira iken, aynı rakam ta-



rim sektörünün

de 3,8 trilyon lira düzeyinde. Enerji projelerinin ortalama maliyeti ise 15 trilyon lira olarak belirlendi.

Yatırım teşvik belgesi kapsamı yatırımlarda öngörülen istihdam sektörel açıdan bakıldığında, ekstra bir istihdam sağlamak için tarım sektöründe 83 milyar,

imalatta 123 milyar liraya ihtiyaç bulunduğu saptandı. Bu rakamlar önemli farklılıklar gösterse de, ülkemiz yatırımlarının önemli kısmının imalat sanayi alanında yapılması nedeniyle ülke ortalaması olarak imalat sanayi değerinin alınması daha sağlıklı bir gösterge oluşturuyor.

2003 yılı ilk yedi ayı içinde düzenlenen Yatırım Teşvik Belgeleri kapsamı sabit yatırım projelerinin yüzde 45'i komple yeni yatırımlardan oluştu. Bu oran, desteklenen yatırım projelerinin yüzde 45'inin sektörde üretim kapasitesini artırmayı hedefleyen yeni işletme ya da tesisler-

den oluştuğu anlamına geliyor. Aynı dönemde düzenlenen teşvik belgelerinin yüzde 29'u ise, mevcut tesislerin kapasitelerini artırmayı hedefleyen "tevsî" projelerden oluştu.

Yapılması tasarlanan yatırım projelerinin büyük bölümü üretim kapasitesini doğrudan artırmayı hedefleyen komple yeni ve tevsî projelerden oluşması iç pazarda canlanma ve yeni ihracat imkanlarına yönelik beklentileri ifade etmekte. Teşvik belgeli ya-

tırımların yarısına yakın kısmını oluşturan komple yeni yatırımların bir diğer özelliği ise arazi, bina-inşaat ve ilk kuruluş giderleri dolayısıyla, istihdam maliyetinin diğer yatırım türlerine göre daha yüksek olması.

İlk yedi aylık dönemde düzenlenen yatırım teşvik belgeleri kapsamında yatırımlara bakıldığında mevcut tesislerin yenilenmesi ve modernizasyonunu hedefleyen yatırım projelerinin oranı yaklaşık yüzde 14 civarında gerçekleşti. İç ve dış piyasa gözlemleri ve Ar-Ge ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ile yukarıda özetlenen devlet yardımlarının uygulama sonuçları üzerinde yürütülen teknik çalışmalar sonucu ortaya çıkan ve yatırım politikalarını etkileyeceği düşünülen tespitler Hazine Teşvik Uygulama Genel Müdürlüğüne şu şekilde belirlendi;

"Teknolojinin çok hızlı gelişmesi, bir çok sektörde yatırımların

ekonomik ömürlerini kısaltmıştır. Bazı sektörlerde yaşanan gelişmeler üretim teknolojisini on yılda bir değişir hale getirmiştir. Bu durumun anlamı, yalnızca dünya ticaretinde mevcut pozisyonun korunabilmesi için mevcut sermaye stoğuna her yıl en az yüzde 10 oranında ilave yapılması gerektiğidir. Aksi bir durum, ülkenin rekabet gücünü kaybetmesi anlamındadır. Bu durum, Türkiye gibi büyümek zorunda olan ülkeler açısından, teknolojiyi takip için sürekli yenileme yatırımı yapma zorunluluğunu yarattığı gibi teknolojiyi satın alma aşamasından, teknolojiyi üretebilme aşamasına süratle geçilebilmesi gerekliliğini de ortaya çıkarmaktadır.

Faaliyet gösterdikleri sektörlerde önemli yerleri olan belli ölçeğin üstündeki işletmeler üzerinde yapılan incelemede, son on yıllık dönemde yatırım yapan işletmelerin tüm desteklemelere rağmen özsermaye verimlilikle-

rinin diğerlerine nazaran daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bu tespit, iç ve dış piyasada yaşanan dalgalanmalar ve belirsizliklerin diğer ekonomik faaliyetlerden ziyade daha çok yatırımlar üzerinde olumsuz etki yarattığını ortaya koymaktadır.

Bu veriler ışığında, öncelikle makro dengeler üzerinde yoğunlaşan ekonomi politikalarının bu alandaki temel hedefi, ekonomik istikrarın kalıcı olarak tesisidir. Faiz ve enflasyonda yaşanan düşüş ile ekonomik istikrarın sağlanabilmesine yönelik izlenen kararlı tutum, yatırım projelerinde ciddi oranlı yükselişlere sebep olmuştur. Bu manada ekonomik istikrarın olmadığı ülkelerde ne oranda yardım sağlanırsa sağlansın ciddi bir yatırım ya da üretim artışı olması mümkün değildir. Bu açıdan yatırımlar için en büyük destek, istikrarın tesisi ve belirsizliklerin ortadan kalkmasıdır" görüşü yer aldı

Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü tarafından 2002-2003 yıllarının ilk yedi ayında düzenlenen Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı

Sektör	Belge Adedi (Adet)			Sabit Yatırım (Trilyon TL)			İstihdam (Kişi)		
	2002	2003	% Değişim	2002	2003	% Değişim	2002	2003	% Değişim
Tarım	24	52	116,6	120	201	67,5	1.919	2.489	29,7
Madencilik	55	83	50,9	526	270	-94,0	3.599	8.010	122,5
İmalat	999	1.722	72,3	4.533	9.240	103,7	47.911	75.239	57,0
Enerji	14	21	33,3	226	315	39,3	177	144	-18,6
Hizmetler	420	706	67,3	2.055	9.489	378,9	24.768	32.785	32,2
Toplam	1.512	2.584	70,8	7.462	19.515	161,4	78.374	118.667	51,3

Kapasite kullanım oranı arttı

İmalat sanayi eğilim anketi 2002 yılı son çeyreğinden itibaren artış trendine giren kapasite kullanım oranının artış eğilimini sürdürdüğünü gösterdi. Üretim değeri ağırlıklı kapasite kullanım oranı yüzde 78 seviyesine yükseldi.

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan çalışmaya göre, 2003 yılı II. dönem üretim değeri ağırlıklı kapasite kullanım oranlarına ilişkin veriler incelendiğinde ana sektörler itibariyle en fazla kapasite kullanımı, Radyo, Tv haberleşme cihazları imali yüzde 93.3, tıbbi, optik-hassas aletler imali yüzde 89.6 ve giyim eşyası imalatı yüzde 85.8 sektörlerinde gerçekleşti.

Ayrıca, işyerlerinin tam kapasite ile çalışmama nedenleri, üretim, yurtiçi satış, satış fiyatları ve hammadde fiyatları konusunda 2003 yılı ikinci döneme ilişkin görüşleri ve 2003 yılı üçüncü dönem beklentileri ile ilgili bir değerlendirme yapıldı

2003 yılı ikinci dönem tam kapasite ile çalışmama nedenlerine ilişkin göstergeler, bir önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında; iç pazarda talep yetersizliği yüzde 52.0' dan yüzde 58.7' ye ve dış pazarda talep yetersizliği yüzde 13.2' den yüzde 14.3' e artarken, mali imkansızlıklar ise yüzde 4.7' den yüzde 3.3' e geriledi.

İşyerlerinin, 2003 yılı ikinci dönemine ilişkin görüşlerinin ortalamaları bir önceki yılın aynı

dönemi ile karşılaştırıldığında, işyerlerinin bu dönemde üretimlerinin ve yurtiçi satışlarının arttığı, satış ve hammadde fiyatlarındaki artışın ise düştüğü görüşünde oldukları belirlendi.

Aynı işyerlerinin, 2003 yılı üçüncü dönemine ilişkin beklentilerinin ortalamaları bir önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında, işyerlerinin bu dönemde üretimlerinin artacağı, yurtiçi satışlarının azalacağı, satış ve hammadde fiyatlarındaki artışın ise düşeceği beklentisi içinde oldukları gözlemlendi.

İşyerlerinin, 2003 yılı ikinci dönem üretime ilişkin verileri incelendiğinde ana sektörler itibariyle, Radyo, Tv haberleşme cihazları imali yüzde 99.1, Taşıt araçları ve karoseri imali yüzde 97.0 ile en fazla artış belirten sek-

törler olurken, Ağaç ve mantar ürünleri imalatı da yüzde 18.2 ile en az artış belirten sektörler olmuştur.

Aynı işyerlerinin, 2003 yılı ikinci dönem yurtiçi satışlarında ana sektörler itibariyle, radyo, Tv haberleşme cihazları imali yüzde 99.1, makine ve teçhizat imali yüzde 90.2 ile en fazla artış belirten sektörler olurken, giyim eşyası imalatı yüzde 26.0 ile en az artışın olduğu sektörler oldu.

İşyerlerinin, 2003 yılı ikinci dönem satış fiyatlarına ilişkin görüşleri, ana sektörler itibariyle, en fazla artış sırasıyla makine ve teçhizat imali yüzde 73.3, taşıt araçları ve karoseri imali yüzde 71.8 olurken, kok kömürü rafine edilmiş petrol ürünleri sanayinde ise yüzde 3.1 en düşük artışın gerçekleştiği sektörler oldu

2000-2003 Yılları Dönemler İtibariyle Kapasite Kullanım Oranları (Üretim Değeri Ağırlıklı)				
Yıllar	Dönemler			
	I. Dönem	II. Dönem	III. Dönem	IV. Dönem
2000	72,7	76,3	76,6	78,1
2001	69,8	69,9	71,1	72,8
2002	73,8	75,9	77,1	74,9
2003	75,0	78,0		

Küresel ekonomide 2003 yılı gelişmeleri

2003 yılı ilk yarısında Euro Bölgesi ekonomilerinde durgunluk sürerken ABD ekonomisinin tekrar hızlı bir büyüme süreci içersine girmesi; küresel ekonomik toparlanmayı beraberinde getireceği için iyimserlik yaratırken, varolan makroekonomik dengesizlikleri arttıracığı için, yeni bir küresel ekonomik krizi de ateşleyebileceği yolunda kaygılara neden oluyor.

ABD, uzun süren bir ekonomik durgunluğun ardından, gerek FED'in faiz hadlerini son 48 yılın en düşük seviyeye düşürmesiyle gevşetilmiş bir para politikasının gerek vergi indirimleri gerekse arttırılmış kamu harcamaları ile desteklenen güçlü bir maliye politikasının (Kongre Bütçe Dairesi 2004 yılı bütçe açığının 480 milyar Dolar olacağı tahmininde bulunuyor) etkisiyle bu yılın ikinci üç aylık döneminde, yıllık bazda yüzde 3.1 gibi güçlü bir GSYİH büyümesi gerçekleştirmiş durumda. Bu yüksek büyüme hızı, 2002 yılının son çeyreği ile bu yılın ilk çeyreğinde yıllık bazda gerçekleşmiş olan yüzde 1.4 gibi düşük büyüme hızlarının ardından geliyor.

Hernekadar işgücü piyasasının bir süre daha zayıf durumunu sürdürmesi bekleniliyor ise de ekonomistler, ikinci üç aylık döneme ilişkin büyüme beklentisinin yukarı doğru revize edilmesinin ve diğer bazı ekonomik göstergelerdeki iyiye gidişin, A.B.D.'nde,

GSYİH'nın önümüzdeki dönemde sürekli ve güçlü bir gelişme göstereceği yolunda sağlam belirtiler ortaya koyduğunu ifade ediyorlar.

A.B.D.nde ikinci çeyrekte tüketici harcamaları yüzde 3.8 oranında büyüme göstermiştir. Bu gelişmede tüketici güven duygusundaki iyileşme kadar Bush yönetimince arka, arkaya yapılan iki vergi indiriminin de etkisi bulunuyor. Tüketim harcamalarındaki bu güçlü artış üreticileri hazırlıksız yakalamış ve stoklar neredeyse tümüyle erimiş durumda. Satışlardaki bu canlılığın sürmesi halinde stokların yenilenmesi çabası önümüzdeki dönemde ekonomik büyümeyi daha da canlandıracak ve büyük olasılıkla halen yüzde 6.2 düzeyi ile son dokuz yılın en yüksek düzeyinde bulunan işsizlik haddinin de düşmesini sağlayacak.

Amerikan ekonomisine ilişkin bir diğer iyi gelişme de şirketlerin teçhizat ve yazılım harcamalarının ikinci üç aylık dönemde yüzde 8.2 gibi yüksek bir oranda artmış ol-

ması. Amerikan Ticaret

Bakanlığı'nca GSYİH büyümesine ilişkin olarak açıklanan rakamlar yılın ikinci çeyreğinde şirketlerce açıklanmış olan dönem karlarını da kapsıyor. Açıklanan rakamlara göre ikinci çeyrekte şirketlerin vergi öncesi karları, birinci üç aylık döneme ilişkin 816.5 milyar Dolar'dan 904.8 milyar Dolara yükselmiş bulunuyor.

Tüm bu olumlu gelişmeler A.B.D. ekonomisinin nihayet kendi kendini besleyen güçlü bir ekonomik büyüme çizgisine oturmuş olduğu şeklinde bir izlenimin doğmasına neden oluyor. Yeni elde edilen bazı aylık ekonomik göstergeler A.B.D.nde yılın ikinci yarısında yüzde 4-5 aralığında bir büyüme hızı tutturulabileceği hususuna işaret ediyor.

Yılın ikinci üç aylık dönemine ilişkin göstergeler ilk bakışta, Japonya'da da ekonomik toparlanma yolunda bazı olumlu gelişmeler olduğu izlenimini veriyor. Japonya'da sözkonusu dönemde GSYİH yıllık

bazda yüzde 2.3 büyüme göstermiş bulunuyor. Özellikle, uzunca bir süredir sürekli gerilemekte olan yurtiçi tüketim talebinin ekonomik büyümeye 1.6 puanlık bir katkıda bulunmuş olması cesaret verici. Ama bu durum küresel talep için fazla anlam taşımıyor, zira Japonya yine, dış alemin kendi mallarına olan talebindeki yükselmeden fayda sağlıyor. Japon GSYİH büyümesinin yüzde 0.7 puanı net ihracattan geliyor.

A.B.D.'nin aksine, 2003 yılının ilk yarısında Euro Bölgesi ekonomilerinde meydana gelen gelişmeler hayli iç karartıcı bir nitelik taşıyor. Yılın birinci çeyreğinde hiç büyüme göstermeyen Euro Bölgesi GSYİH'sı yılın ikinci çeyreğinde ise daralma göstermiştir. Üstüste iki çeyrek dönem boyunca daralma göstermiş olan Bölgenin iki büyük ekonomisi Almanya ve İtalya resesyon içinde, ilk defa bu dönem daralma gösterdiği için henüz resesyon içinde olduğu ileri sürülmemen Fransa ise, Almanya ve İtalya'ya göre daha kötü bir ikinci çeyrek yaşamış durumda. Euro Bölgesi toplam hasılasının yaklaşık üçte birini üreten Almanya'da, geçen yılın son çeyreğinde sıfıra yakın negatif büyüme göstermiş olan ekonomi bu yılın ilk üç aylık döneminde yüzde 0.2 ve ikinci üç aylık dönemde de yüzde 0.1 oranında küçülme sergiledi. Yılın ikinci üç aylık döneminde daralan bir diğer Euro Bölgesi ekonomisi ise Hollanda. Önceki iki üç aylık dönem boyunca sadece yüzde 0.1 oranında büyüyen 12 ülkeli Euro Bölgesinin mal ve hizmetler olarak toplam hasılası, bu yılın ikinci çeyreğinde büyüme göstermeden aynı seviyesini korumuş bulunuyor.

İşgücü piyasasının yeterli ölçüde esnek olmaması, yaşanan grevler,

Euronun değer kazanmasının başta Almanya olmak üzere dış talebi olumsuz yönde etkilemesi, Avrupa Merkez Bankası'nın faizleri düşürmekte yavaş davranması (AMB son olarak, Haziran 2003 ayı başlarında 0.5 puanlık bir indirimle faizleri yüzde 2.0'ye çekmiş bulunuyor) ayrıca bazılarının önemle vurguladığı gibi Ekonomik İstikrar Paktının (AB'nin ekonomik kriterleri) üye ülkelerin para ve maliye politika alanlarını daraltması, Avrupa'da ekonomik görünümün beklentileri karşılamaması konusunda sayılabilecek başlıca nedenleri oluşturuyor. Son zamanlarda Euro Bölgesinde, iş aleminin ve tüketicilerin geleceğe dönük beklentileri konusunda yapılan gözlemler bu beklentilerde iyileşme olduğunu ortaya koyuyor ise de, bu iyileşmenin Avrupa'da işlerin iyiye gitmesinden ziyade, Amerikan ekonomisinin yakın geçmişte gösterdiği iyi performanstan kaynaklandığını ifade etmek olanaklı gözüküyor.

Güney-Doğu Asya ülkeleri ise daha bu yılın başlarında ekonomileri için büyük bir tehdit oluşturmuş olan SARS salgınının yarattığı krizden süratle çıkıyorlar. Temmuz ayı sonlarında Asya Kalkınma Bankası, - hızlı büyüyen Çin ile ekonomik büyümeleri daha yavaş olan Hong Kong, Singapur ve Tayvan dahil - Güney-Doğu Asya ülkelerinin bu yılın genelinde ortalama yüzde 5.6 oranında bir büyüme yakalayabileceği şeklinde tahminlerini yayınladı. Bu rakam herne kadar geçen yıla ilişkin yüzde 6.6 oranındaki büyümenin altında ise de, yine de yılın başında yapılmış olan tahminlerin belirgin şekilde üzerinde bulunuyor. Bölgede yıllık büyümenin 2004 yılında ortalama yüzde 6.4'e yükselmesi bekleniliyor. Çin, mallarına olan ithal tale-

binin hızla genişlemesi sayesinde bölgenin en hızlı büyüme gerçekleştiren ülkesi. Ancak yakın zamanlarda Çin'de artık iç talepte de hızlı bir büyüme gözlemleniyor. Ülke artık Tayvan ve Güney Kore'nin en büyük ihracat pazarı haline gelmiş bulunuyor ve Hong Kong'da eklendiğinde yakın gelecekte Japonya, Singapur, Malezya ve Filipinlerin en büyük ihracat pazarı haline gelmesi bekleniliyor. Çin'in ithalat hacmi büyüdükçe dünyanın geri kalan bölümüyle ticaretinde elde ettiği ticaret fazlasının da giderek küçülmesi bekleniyor. Nitekim bir önceki yılın aynı döneminde 16 milyar Dolar olan ticaret fazlası, bu yılın ilk yedi aylık döneminde 6 milyar Dolara gerilemiş durumda.

Birleşmiş Milletler Örgütü'nün Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu, Ağustos ayı başında yayınlamış olduğu gözlem raporunda Latin Amerika'nın bu yıl ortalama yüzde 2.5 oranında bir ekonomik büyüme tutturabileceği tahmininde bulundu. Latin Amerika'da halen ortalama reel gelir düzeyleri 1997 seviyesinin altında bulunuyor ve Venezüella ve Ekvator gibi bölgenin bazı ekonomileri halen krizden çıkamamış ise de, bu yıla ilişkin büyüme beklentisi geçen yıl resesyon yaşamış olan bölge için şüphesiz daha iyi bir durumu yansıtır.

A.B.D.'nde ekonominin tekrar hızlı bir büyüme sürecine girmiş olmasının küresel ekonomiyi, geçmişte olduğu gibi, etkin biçimde uyarması ve peşinden sürüklemesi beklenebilir. Ancak burada dikkate alınması gereken önemli bir husus, Amerika'da büyümeyi yine iç talepteki hızlı büyümenin destekliyor olması. Euro Bölgesi durgunluk yaşar ve büyümesini, Uzak

Doğu Asya ülkelerinde olduğu gibi, dış talep artışına dayandırır ise, bu durum, uluslararası düzeyde cari işlemler hesabı dengesizliklerini daha da arttıracak demektir. A.B.D.'nde bu yılın ikinci üç aylık döneminde reel ithalat yüzde 8 oranında büyürken, ihracat yüzde 1 oranında gerilemiş durumda. Bu durum yılın sonu itibariyle A.B.D.nde dış ticaret açığının yeni bir rekor kırarak 590 milyar Dolar ya da GSYİH'nın yüzde 5.5'ine ulaşacağı izlenimini veriyor. Şüphesiz yüksek boyutlu bir cari işlemler açığının yine yüksek boyutlu bir sermaye hesabı fazlasıyla kapatılması gerekiyor. Dolayısıyla A.B.D. nin, küresel ekonomik toparlanmayı da beraberinde getiren ve iç talep büyümesine dayalı bir ekonomik büyümeyi sürdürebilmesi için, her geçen gün artan bir yabancı sermaye girişine ihtiyacı bulunuyor. Durum böyle olunca er veya geç, yatırımcıların; Birleşik devletlere yapacakları sermaye yatırımlarından elde edecekleri nemaların, bu, net anlamda dünyanın en çok borçlu ülkesine yatırım yapmış olmanın ifade ettiği riskleri karşılayıp, karşılamadığını soracakları bir gün gelecektir.

Giderek genişleyen bir cari işlemler açığının finansmanı yatırım yapılan Amerikan menkul ve gayrimenkul varlıklarının getireceği nemaların giderek artmasını gerekli kılacak, bu ise bu varlıkların, özellikle A.B.D. Dolarının değerinin düşmesini icap ettirecektir. Asya ülkeleri kendi paralarının değerinde bir artışa şiddetle karşı çıkacakları için Dolardaki bir değer kaybı en çok Euroyu etkileyecektir. Amerikan dış işlemler hesabı açığına ilişkin finansman sorunlarının

Doların değerinde yeni bir düşüşe ne zaman yol açacağını söylemek zordur. Ancak bu değer düşüşünün çok şiddetli olmasını beklemek çok abartılmış bir tahmin olmayacaktır. Eğer Birleşik Devletlerdeki hızlı büyümeye pek fazla güvenilip de diğer ülkelerin yapması gereken yapısal reformlar ihmal edilirse küresel sorunların daha da büyümesi kaçınılmaz olacaktır. Dolayısıyla küresel düzeyde daha dengeli ve sürdürülebilir bir büyüme ancak Amerika dışındaki diğer ülkelerin de küresel talebe katkılarının artırılması ile mümkün olabilecektir. Bu alanda en büyük sorumluluk halen ikinci büyük ekonomik gücü oluşturan Euro Bölgesine düşmektedir. Bu bölge ülkeleri yapısal reformlarla, ekonomik liberalizasyon önlemleri ve düşük faiz hadleleriyle kendi büyümelerini canlandırma sorumluluğu ile karşı karşıyadırlar.

Küresel ekonomiyle ilgili diğer bir sorun Çin'in çok hızlı büyümesi ile ilgili bulunmaktadır. Temmuz 2003 ayı itibariyle Çin'de sanayi üretim yıllık bazda yüzde 16.5 oranında olağanüstü bir büyüme sergilemiştir. Gelişmiş ülkelerdeki artmasını sürdüren yüksek işsizlik haddi "Çin Faktörü"nü bir siyasi sorun haline getirmiştir. Amerika'nın yüksek ticaret açığı Doların değer kaybetmesini gündeme getiriyor ancak bu durumda, Çin'in halen Dolarla bağlı tuttuğu parası Renbinminin değeri de düşecek ve bu gelişme dünyanın bu en hızlı büyüyen ekonomisinin dış pazarlardaki rekabet gücünü daha da yükselterek, gelişmiş ülkelerdeki işsizlik sorununu daha zorlaştıracaktır. Bütün bu gelişme ve ekonomik düşünceler gelişmiş sanayi ül-

kelerini, ekonomik sorunlarının esas kaynağının Çin olduğu şeklinde bir düşünce yapısına sahip olma durumuna getirmiştir. Onlara göre bu sorunun çözümü, Çin'in parasının değerini Dolarla bağlı olmaktan kurtarıp bir kerelik bir revalüasyona -Renbinminin değerinin arttırılması - gitmesinde veya bu paranın değerinin dalgalanmaya bırakmasında yatıyor.(1)

Ancak meselenin bir diğer yüzü bulunmaktadır. Çin'in hızlı ihracat genişlemesine dayalı ekonomik büyümesinin ardında çok uluslu şirketlerin mallarını Çin'de üretme veya ihracatlarını Çin'de ürettikleri mallarla gerçekleştirme yolundaki ısrarlı çabaları yatmaktadır. Hernekadar son on yıllık dönemde Çin'in ihracatı üçe katlanmış ise de ihracat genişlemesinin yüzde 65'ini, bu ülkede yapılan yabancı fiziki sermaye yatırımlarının, bunların yerli iştirakçilerinin ve dış kökenli ortak yatırım teşebbüslerinin ihracatları oluşturmaktadır. 2002 yılında gelen 52 milyar Dolar tutarındaki yabancı sermaye ile Çin, şu anda dünyanın en çok yabancı sermaye çeken ülkesidir ve bu sermaye akımının giderek güçlenmesi beklenmektedir. Çok uluslu bu şirketlerin güttükleri stratejilerin, para değerindeki değişimlerle ilgisi oldukça sınırlıdır ve bu sermaye akımları, zengin sanayileşmiş ülkelerdeki yüksek maliyetli şirketlerin, üretimlerini geliştirmekte olan ülkelerdeki, özellikle Çin'deki modern ve düşük maliyetli tesislere kaydırmak suretiyle, yeni verimlilik artışları sağlamak yolundaki etkin çabalarının bir sonucudur.

(1) Stephen Roach, Morgan stanley, Global Economic Forum, Ağustos 29, 2003.

UNIDO; Türkiye dinamik bir yapı gösteriyor

Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO) Türkiye dahil 87 ülkeyi gelişme performansları ve seçilmiş göstergelere göre sıraladı. Dinamik bir yapıya sahip olan 16 ülke arasında Türkiye’de yer aldı

Sınai Kalkınma Raporu 2002-2003, Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO) tarafından açıklandı. Küreselleşme, ticaret, yatırım ve kalkınma ilişkisine farklı bir yaklaşım getiren Raporun diğer bir ayırıcı özelliği de, Türkiye dahil 87 ülkeyi sınai gelişme performansları ve rekabet güçlerine ilişkin seçilmiş endikatörlere göre sıralayan Sınai Kalkınma Göstergeleri’ni içermesi.

Rapor, sadece dış ticaret ve yabancı yatırımların gelişmekte olan ülkelerin küreselleşme sürecinden yararlanmaları için yeterli olmadığını vurgulayarak, bu ülkelerin küreselleşmeden yararlanmaları için daha başka

neler yapmaları gerektiği konusunu incelemektedir. Rapor, bu amaçla yapılması gerekenleri kısaca, "yenileşme ve öğrenme yoluyla rekabet etme" olarak özetlemekte.

Raporda yer alan Sınai Kalkınma Göstergeleri, sınai faaliyet ve yeteneklerin az sayıda ülkede yoğunlaştığını göstermekte. Seçilmiş 58 ülkeden sadece 16’sının dinamik bir üretim ve ihracat performansı gösterdikleri, geriye kalan 42 sinin ise 1985’den 1998’e kadar geçen sürede nispeten durağan bir teknolojik yapı sergiledikleri görülmekte. Dinamik yapıya sahip olan ülkeler arasında Türkiye ile birlikte Brezilya, Costa Rika, Malezya, Meksika, Fili-

pinler, Suudi Arabistan, Güney Afrika, Tayvan ve Tayland da yer aldı.

Rapora göre, gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya bulundukları temel sorun, yoğun küresel rekabete nasıl karşı koyacakları ve ücretleri düşürmeden, paralarına değer kaybettirmeden, çalışma ve çevre standartlarını göz ardı etmeden, yenileşme ve öğrenme yoluyla bu rekabet içinde nasıl yer alacakları.

Raporda, yenileşme ve öğrenme yoluyla rekabet etmenin dünyadaki en iyi örneklerine de yer verilmekte. Bu örnekler, yenileşme ve öğrenmenin, mevcut teknolojiyi daha iyi kullanma,

yeni teknoloji, ürün ve proseslerin adaptasyonu ve geliştirilmesi, daha rafine ve verimli faaliyetlere yönelerek değer zinciri içinde daha üst basamaklara yükselmeyi gerektirdiğine işaret etmekte.

Rapor, gelişmekte olan ülkelere ilişkin olarak Birleşmiş Milletler Bin Yıl Deklarasyonunda yer alan beklenti ve temennilere rağmen, gelişmekte olan dünyadaki sımaı gelişme stratejisi ile ilgili uluslararası yaklaşımda bir eksiklik bulunduğuna dikkati çekiyor. BM Genel Sekreteri Kofi Annan bu soruna Avrupa Birliği'nin "Silahtan Başka Herşey" inisiyatifiinin açıklanması sırasında işaret etmişti. Annan bu konuşmasında, az gelişmiş ülkelerin ne ihraç edilebilir ürün fazlasına ne de yeni ticaret fırsatlarından hemen yararlanacak bir üretim kapasitesine sahip olduklarını ve üretimlerini artırmak için önemli miktarda yatırıma ve teknik

yardıma ihtiyaçları olduğunu belirtmişti.

Rapor, bu eksikliğe ticaretlerini geliştirmek amacıyla gelişmekte olan ülkelere sağlanmakta olan teknik yardım girişimlerinin çoğunda rastlandığını belirtmekte. Bu tür teknik yardım girişimleri, gümrük vergileri, gümrük formaliteleri ve belgeleri gibi prosedürel konularla sınırlı kalmakta. Oysa, gelişmekte olan ülkelerin asıl ihtiyacının gelişmiş ülkelerin pazarlarına girmelerini sağlayacak olan sağlam üretim kapasiteleri ve uluslararası standartlara uygun altyapılar olduğu Rapor'da ifade edilmektedir.

Raporun giriş kısmında, UNIDO Genel Müdürü Carlos Ma-

garinos bu hususla ilgili olarak "...Gelişmekte olan ülkeler sanayileşmiş ülkelerin pazarlarına girebilmek için bu ülkelerece sıkı bir şekilde uygulanan bitki ve insan sağlığı ve diğer benzeri kural ve standartlara uymak zorundadırlar. Gelişmekte olan ülkeler bunu başarabilmek için kendi teknik ve bilimsel gerikalmışlıklarının üstesinden gelmek durumundadırlar...Pazara girme konusunda ülkeler arasındaki mevcut farklılıklar ancak, gelişmekte olan ülkelerin bu kural ve standartlara uyabilmeleri için gerekli imkan ve kapasitelere sahip olmalarına yönelik uluslararası uyumlu bir çaba ile giderilebilecektir...." değerlendirmesini yaptı.

Rapor, dünyada hızla gelişen rekabet ortamında tutarlı bir sanayileşme stratejisinin temelini, yenileşme ve öğrenme yoluyla verimliliğin ve rekabet gücünün artırılmasına dayanan ulusal bir vizyon olduğunu belirtmekte. Bu kapsamda, Teknolojik Öngörü çalışmalarının,

sımaı kalkınma stratejilerinin geliştirilmesi aşamasında hedeflerin ve bu hedeflere nasıl ulaşılabileceğinin belirlenmesine yönelik tutarlı ve disiplinli bir yaklaşım olduğu vurgulandı.



TEFE düştü, TÜFE arttı

Ağustos ayında Toptan Eşya Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde -0,2 düşüş gerçekleştirenken, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 10,7, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 22,7 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 32,1 artış gerçekleştirdi. Ağustos ayındaki yüzde 0,2 oranındaki düşüşün 0,3'ü devlet sektöründeki fiyat artışlarından, -0,5'i de özel sektördeki fiyat artışlarından kaynaklandı. Bu düşüşün -0,9'u tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık sektöründen, 0,1'i madencilik sektöründen, 0,6'sı da imalat sanayi sektöründen kaynaklandı.

Ağustos ayında Tüketici Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 0,2, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 11,7, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 24,9 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 29,5 artış gerçekleştirdi. Bu artışın ana harcama grupları itibariyle dağılımına baktığımızda; -0,2'si gıda, içki, tütün grubundan, -0,3'ü giyim ve ayakkabı grubundan, 0,4'ü konut grubundan, 0,1'i ev eşyası grubundan ve 0,2'si de eğitim grubundan kaynaklandı. Ana harcama grupları itibariyle en fazla artış yüzde 0,9 ile eğitim grubunda gerçekleşti.

TEFE	AĞUSTOS 2003	AĞUSTOS 2002
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	-0,2	2,1
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	10,7	18,0
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	22,7	43,9
(01.09.2002-31.08.2003) - (01.09.2001-31.08.2002) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	32,1	66,3

TÜFE	AĞUSTOS 2003	AĞUSTOS 2002
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	0,2	2,2
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	11,7	16,1
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	24,9	40,2
(01.09.2002-31.08.2003) - (01.09.2001-31.08.2002) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	29,5	56,6

		2003								2002			
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
TEFE	Bir önceki aya göre değişim	5,6	3,1	3,2	1,8	-0,6	-1,9	-0,5	-0,2	3,1	3,1	1,6	2,6
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	5,6	8,9	12,4	14,4	13,7	11,5	10,9	10,7	21,7	25,5	27,5	30,8
TÜFE	Bir önceki aya göre değişim	2,6	2,3	3,1	2,1	1,6	-0,2	-0,4	0,2	3,5	3,3	2,9	1,6
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	2,6	4,9	8,2	10,4	12,2	12,0	11,6	11,7	20,1	24,0	27,7	29,7

Dünya ekonomisi

ABD'de vergi indirimi büyümenin teşvikçisi oldu

ABD vergi indirimi ile deflasyon endişesinden kurtuldu. Euro bölge - sinin en güçlü ekonomisi Almanya, bütçe açığının yüzde 3'ü aşması durumunda AB ekonomik kriterlerini yeniden tartışmaya açacak. Güçlü euro Fransa ekonomisinin daralmasına sebep oldu.

Amerika Birleşik Devletleri'nde 350 milyar dolarlık vergi indirimi, bütçe açıklarının artmasına sebep olurken, deflasyon endişesini gidermeye başladı. Dünyanın en büyük ekonomisine sahip ABD'de, büyüme hızı yılın ikinci çeyreğinde yüzde 2.4 artışla sürpriz yaptı. Ekonomistlerin büyümeye yönelik beklentisi yüzde 1.5 olurken, artışta Irak savaşı nedeniyle artan savunma harcamaları en önemli etken oldu.

ABD Ticaret Bakanlığı verilerine göre, savunma harcamaları ikinci çeyrekte geçen yılın aynı dönemine oranla, yüzde 44.6 artış gösterdi. Bu rakam, ABD askeri harca-

malarının Kore savaşından bu yana en yüksek düzeye ulaştığını gösteriyor. ABD ekonomisi, bu yılın ilk ve geçen yılın son çeyreğinde yüzde 1.4 oranında büyüme göstermişti.

ABD ekonomisinde açıklanan verimlilik ve istihdam verileri; ekonominin toparlanacağına yönelik beklentilere güç verdi. ABD Çalışma Bakanlığı, verimlilik rakamlarının yılın ikinci çeyreğinde hızla arttığını ve böylece üretim yükselirken işgücü maliyetlerinin düştüğünü açıkladı.

ABD'de tarım dışı sektörlerde verimlilik ikinci çeyrekte yüzde 5.7 gibi yüksek bir oranda artışla ilk

çeyrek için revize edilmiş yüzde 2.1 oranındaki artışın iki katından fazla çıktı. Bu rakamlar Wall Street ekonomistlerinin ikinci çeyrek için yüzde 4.1 olan tahminlerini büyük ölçüde geçmiş oldu.

ABD'de bir diğer sürpriz gelişme ise dış ticarete yaşandı. Devamlı genişleme eğilimindeki dış ticaret açığı, daralmaya başladı. Mayıs ayında 41.5 milyar dolar olan ticaret açığı, Haziran'da 39.5 milyar dolara geriledi. Mal ve hizmetler ihracatı Haziran'da yüzde 2.4 artışla 84.6 milyar dolara çıktı, hizmetler sektörü ihracatı 25.6 milyar dolarla aylık bazdaki rekorunu kırdı.

Bütün bu olumlu gelişmelere karşın, bütçe açığı ise ABD ekonomisinde taşların yerine oturmadığını gösteriyor. ABD’de bütçe açığı 323 milyar 980 milyon dolara yükseldi. Bütçe açığının yıl sonunda 400 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmesi bekleniyor.

Uluslararası Para Fonu (IMF), ABD ekonomisinin toparlanma yolunda ilerleme kaydettiğini açıkladı.

ABD ekonomisine ilişkin bir rapor hazırlayan IMF, Irak savaşından bu yana artan tüketici güveni, vergi indirimiyle artacak olan iç talep, hisse senedi piyasalarındaki yükseliş ve düşük faizlerin olumlu gelişmeler olduğunu belirtti.

Raporda, ABD’de artan bütçe açığı yatırım ve üretkenliği olumsuz etkileyebileceği belirtilirken, ülkede katı bir maliye politikası uygulanması gerektiğinin altı çizildi. Öte yandan IMF, ABD’nin 2003 yılı büyüme tahminini yüzde 2.2’den, yüzde 2.5’e revize ederken, 2004 yılı tahmini ise yüzde 3.5’ten yüzde 3.6’ya yükseltildi.

Almanya’ya bütçe açığının yüzde 3’ü aşması halinde bir dizi yaptırım uygulanabileceği uyarısı yapıldı. Avrupa’nın en büyük üçüncü ekonomisine sahip Fransa’da euronun dolar karşısında değer kazanmasının ihracatı olumsuz etkilenmesine tüketim harcamalarındaki düşüş binde 3’lük daralmaya neden oldu.

Fransa’nın resmi istatistik bürosu Insee, birinci çeyrek büyüme oranını da yüzde 0.3’ten yüzde

0.2’ye revize etti. Insee, ikinci çeyrekteki daralmanın ihracat, tüketim ve yatırım kalemlerinin hepsinin düşmesinden kaynaklandığını açıkladı. İkinci çeyrek için tahminler, Fransız ekonomisinin yüzde sıfır büyüyeceği yönündeydi.

İkinci çeyrekte Fransız ekonomisinin de daralmasıyla, euro bölgesinin üç büyük ekonomisi küçülmüş oldu.

Bölgenin en büyük ekonomisi Almanya ile üçüncü büyük İtalya, ikinci çeyrekte yüzde 0.1 daralmıştı. Hatta Alman ve İtalyan ekonomileri, ilk çeyrekte de daraldıkları için, durgunluğa girmişti.

Fransa’ya doğrudan yabancı sermaye yatırımları geçen yılın ilk yarısında 28.4 milyar dolar iken bu yılın ilk yarısında üçte bir azalışla 18.9 milyar dolara indi. Fransa Maliye Bakanlığı’nın açıklamasına göre, dışarıya yatırım sermayesi kaçıışı geçen yılın hemen hemen aynı düzeyini yakalayıp 32.6 milyar dolara ulaştı.

Böylece, Fransa’nın doğrudan yabancı sermaye yatırımları giriş-çıkışı açığı 13.7 milyar dolar oldu.

Uzmanlara göre, Fransız sermayeli şirketler, yabancı ülkelerde yatırımı gerçekten arzu ederken, yabancı yatırımcılar Fransa’ya yatırım yapmak istemiyor.

Fransız ekonomisi Nisan-Haziran döneminde binde 3 küçüldü, bu yıl genelindeki büyüme oranının binde 5’de kalması bekleniyor.

Euro bölgesi ekonomilerinin yılın

ikinci çeyreğindeki büyüme hızı sıfırda kaldı ya da bazı yerlerde binde 1 küçüldü.

Ekonomik durgunlukla mücadele eden Hong Kong düşük gelir gruplarında vergi indiriminin yüksek gelir gruplarında da vergi artışı yapmaya hazırlanıyor.

Euro alanı para piyasalarında, Mayıs ayı ortalarında düşüş eğilimine giren kısa vadeli faiz oranları, bu eğilimini devam ettiriyor. Gecelik faiz oranları yüzde 2 seviyelerinde anahtar bir konum sergiliyor. On yıllık devlet tahvilleri ile ölçülen euro alanı uzun dönemli getirileri yüzde 4 seviyelerinde seyrediyor. Euro alanı hisse senedi piyasaları diğer önde gelen piyasalarla birlikte yükseliş trendine girdi. Haziran ayına kadar değer artışı gerileyen euro, dengeli bir seyir izledikten sonra, önde gelen para birimleri karşısında değer yitirmeye başladı.

Euro Bölgesi ekonomisinin ABD ve Japonya ekonomilerine kıyasla sergilediği kötü performans, Euro’nun dolar ve yen karşısında son dört ayın en düşük düzeyine inmesine neden oldu. Dolar ve yen karşısında yüzde 1 değer kaybeden euro, dolar karşısında 1.0977’ye, yen karşısında ise 129.48’e dek geriledi. İkinci çeyrekte ABD ekonomisi beklentilerin üzerinde yüzde 2.4, Japon ekonomisi ise, yine tahminlerin üzerinde yüzde 0.6 büyürken; Euro Bölgesi’nin üç büyük ekonomisi almanya, Fransa ve İtalya daraldı.

Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

Bazı Konsolide Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri	Ocak-Temmuz (Trilyon)			Reel Artış (Enflasyondan Arındırılmış)*	2003 Yılı Bütçe Hedefi
	2002	2003	Artış (%)		
Gelirler	41.895	53.213	27.0	0	100.782
Genel Bütçe Gelirleri	41.238	52.019	26.1	-0.8	100.357
Vergi Gelirleri	30.462	44.056	44.6	13.4	85.955
Gelirden Alınan Vergiler	9.654	12.695	31.5	3.1	26.115
Gelir Vergisi	7.233	8.978	24.1	-2.4	17.197
GVK Göre Alınan Geçici Vergi	154	222	44.1	13.3	
Kurumlar Vergisi	2.380	3.712	56.0	22.8	8.918
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	1.825	2.878	57.7	23.6	
Servetten Alınan Vergiler	551	1.261	128.8	80.3	2.329
Motorlu Taşıtlar Vergisi	530	776	46.4	15.0	1.140
Mal ve Hizmetlerden Alınan V.	15.428	23.288	50.9	18.9	44.960
Dahilde Alınan KDV	5.906	8.195	39.7	8.6	16.046
Taşıtlar Alım Vergisi	143	163	14.0	-10.2	
Özel Tüketim Vergisi		11.751			22.353
Banka ve Sigorta Muameleleri V.	588	684	16.3	-8.6	1.064
Özel İletişim Vergisi	459	531	15.7	-9.4	1.103
Özel İşlem Vergisi	296	324	9.4	5.0	935
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	4.828	6.810	41.0	11.0	12.531
İthalde Alınan KDV	4.485	6.291	40.3	10.2	11.683
Vergi Dışı Normal Gelirler	7.662	5.044	-34.2	-48.0	10.294
Katma Bütçe Öz Gelirleri	657	1.194	81.7	43.3	425
Harcamalar	62.514	82.609	32.1	3.9	145.949

*Hesaplama Tüfe % 27,4 olarak alınmıştır.

EKONOMİK VERİLER

	2003-Q1	2002	2001	2000	1999	1998
GSMH (Cari fiyatlarla Trilyon TL)	66.147	273.463	176.484	125.596	78.283	53.518
GSMH (milyon dolar)	46.582	175.898	144.313	201.378	187.468	205.808
GSMH (Değişim Hızı 1987 fiyatlarıyla %)	7.4	7.8	-9.5	6.3	-6.1	3.9
Kişi başına GSMH (ABD Doları)		2.584	2.123	2.965	2.879	3.255
Üretim İndeksi	101.1	102.5	92	101	95.7	100.9
Toplam İhracat (Milyon/Dolar)	10.014	35.081	31.334	27.775	26.587	26.974
Toplam ithalat (Milyon/Dolar)	14.089	50.832	41.399	54.503	40.671	45.921
Dış Ticaret Dengesi (Milyon/Dolar)	-4.075	-15.751	-10.065	-26.728	-14.084	-18.947
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %	71.1	69.0	75.7	51.0	65.4	58.7
İşsizlik Oranı (%)	12.3	10.6	8.5	6.6	7.7	6.8
İç Borç Stoku (Trilyon TL)	162.558	149.869	122.157	36.421	22.920	11.612
Dış Borç Stoku (Milyon/Dolar Yeni Tanım)	133.196	131.551	113.948	118.686	102.983	96.418
Cari İşlemler Dengesi (Milyon/Dolar)	-2.368	-1.789	3.390	-9.819	-1.360	1.984

	2003		2002		2001
(Milyar TL)	15 Ağustos	08 Ağustos	27 Aralık	16 Ağustos	28 Aralık
Emisyon	10.362.957	9.742.356	7.707.082	7.154.931	5.328.876
Para Arzı					
- M1	18.817.049	17.384.854	14.258.860	13.398.899	11.073.270
- M2	72.234.239	70.366.625	61.195.275	54.235.602	46.985.987
- M3	79.298.368	76.299.258	64.399.837	57.798.669	50.587.717
Yurtiçi Kaynaklı TL. Mevduat	68.622.959	64.960.567	56.294.199	50.819.911	44.921.685
- Vadeli Tasarruf	44.929.127	44.262.595	38.675.412	35.532.884	31.291.397
- Vadesiz Tasarruf	4.938.900	3.507.801	3.262.560	3.797.703	3.170.598
- Vadeli Ticari	8.488.063	8.719.176	8.261.003	5.303.819	4.621.320
- Vadesiz Ticari	4.496.321	4.649.372	3.784.187	3.088.227	3.100.924
- Resmi Mevduat	5.770.548	3.821.623	2.311.037	3.097.278	2.737.446
Kredi Stoku	42.630.144	41.424.822	35.159.807	33.959.608	34.796.973
- Tüm Banka Kredileri	42.630.144	41.424.822	34.909.807	33.209.608	34.046.973
- M.B. Kredileri	0	0	250.000	750.000	750.000
Bank. El. Tah. ve Bono	88.516.404	87.916.134	81.616.926	72.664.449	58.275.691

Mevzuat Değişiklikleri

- 01 Ağustos 2003** - 4957 Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- Tüketici Konseyi Yönetmeliği
 - Reklam Kurulu Yönetmeliği
 - Kurumlar Vergisi Genel Tebliği (Seri No:82)
 - Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No:323)
- 02 Ağustos 2003** - 4956 Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununun ve Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Yürürlükten Kaldırılması ve Bu Kanunlara Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun
- 06 Ağustos 2003** - 4958 Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu
- 4961 Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- 07 Ağustos 2003** - 4962 Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Vakıflara Vergi Muafiyeti Tanınması Hakkında Kanun
- 4963 Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun
- 08 Ağustos 2003** - Gümrük Genel Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Gümrük İşlemleri) (Seri No:26)
- 12 Ağustos 2003** - 4969 Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- Taşıt Vergisi Genel Tebliği (Seri No:1)
 - Özel Tüketim Vergisi Genel Tebliği (Seri No:4)
 - Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
 - Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatında Değişiklik Yapılmasına Dair Tarife ve Talimat
- 15 Ağustos 2003** - 4964 Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun
- 20 Ağustos 2003** - Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ile Başbakanlık Hazine Müsteşarlığının 91-32/5 Sayılı Tebliğine İlişkin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Genelgesi (Sayı:2003/2)
- Milli Emlak Genel Tebliği (Sıra No:267)
 - Vergi İadesi Genel Tebliği (Seri No:7)
- 21 Ağustos 2003** - İşçi Sayılmayan Geçici Personel Çalıştırılmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik
- 26 Ağustos 2003** - Harcırah Kanunu Genel Tebliği (Seri No:37)
- Milli Emlak Genel Tebliği (Sıra No:268)
 - Milli Emlak Genel Tebliği (Sıra No:269)
- 28 Ağustos 2003** - 2003/5950 Özel Tüketim Vergisi Tutarlarının Belirlenmesine İlişkin Karar
- Emlak Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No:36)
- DÜZELTME** - (37 Seri No.lu Harcırah Kanunu Genel Tebliği ile İlgili (27/8/2003 Tarihli ve 25212 Sayılı Resmi Gazete'nin "İçindekiler" Bölümünde Yer Alan "Vatandaşlık Kararı" ile ilgili)

Vergi Takvimi

- 01.09.2003** - Diğer Ücretlerin Gelir Vergisi 2.Taksit Ödemesi.
- 01.09.2003** - Basit Usulde Vergilendirilen Mükelleflerin Gelir Vergisi 3. Taksit Ödemesi
- 08.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemi 4705 Sayılı Kanuna Göre Tahsil Edilen Özel İşlem Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 08.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemi Çeklere Ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 09.09.2003** - 16-31 Ağustos Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 10.09.2003** - 16-31 Ağustos Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemine ait Kolalı Gazoz, Alkollü İçecekler ve Tütün Mamüllerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemi Özel İletişim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 15.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemine ait Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin Özel Tüketim Vergisi (Tescile Tabi Olmayanlar) Beyanı ve Ödenmesi
- 15.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemine ait Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 15.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemine ait Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemine Ait Gider Vergilerinin (BSMV) Beyanı ve Ödenmesi
- 22.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemine ait Damga Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 22.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemine ait Kurumlar Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 22.09.2003** - İlan ve Reklam Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 22.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemi Özel İşlem Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 22.09.2003** - Yarışma ve Çekilişler ile Futbol Müsabakalarına ait Müşterek Bahislerle İlgili Veraset ve İhtikal Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 22.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemi Faiz Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 22.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemine ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 24.09.2003** - 1-15 Eylül Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 25.09.2003** - 1-15 Eylül Dönemine ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 25.09.2003** - Ağustos 2003 Dönemine ait Katma Değer Vergisi'nin Beyanı ve Ödenmesi
- 30.09.2003** - Gelir Vergisi Mart Beyanı 3.Taksit Ödemesi

Ağustos 2003 Kronoloji

- 01 Ağustos** Ankara'da bırakılan bir bombayı imha etmek isteyen polisler tebdirsiz davranınca 6 kişi ağır, 10 kişi de hafif yaralandı.
- 02 Ağustos** Devlet Bakanı Babacan, IMF geri ödeme planının 2004 ve 2005 yılları için değiştirildiğini ve 11 milyar dolarlık rahatlatma sağlandığını açıkladı.
- 03 Ağustos** Pakistan'da bir köyde patlayıcı maddelerin depolandığı bir binada yangın çıkması sonucu 50 kişi öldü 150 kişi yaralandı.
- 04 Ağustos** Yüksek Askeri Şura toplantısı sonuçlandı. Alınan kararlar Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı.
- 05 Ağustos** Başbakan Erdoğan Başkanlığında, Genel Kurmay Başkanı, Dış İşleri Bakanı, Milli Savunma Bakanı, İşçileri Bakanı, Dışişleri ve MİT Müsteşarının katıldığı bir toplantı yapıldı. Toplantıda Irak'a asker gönderme konusu ele alındı.
- 06 Ağustos** Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev bir aydır tedavi gördüğü GATA'dan ayrılarak tedavi için ABD'ye gitti.
- 07 Ağustos** Irak'ın başkenti Bağdat'ta Ürdün Büyükelçiliğine düzenlenen saldırıda 11 kişi öldü, 32 kişi yaralandı.
- 08 Ağustos** Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Gümrük Birliği anlaşması imzaladı.
- 09 Ağustos** ABD ve İngiltere, diğer ülkelerin Irak'a asker göndermelerini kolaylaştırmak için BM'ye tasarı sunacaklarını açıkladı.
- 10 Ağustos** Başbakan Erdoğan, oğlunu 14 bin davetlinin katıldığı törenle evlendirdi. Nikah törenine İtalya Başbakanı Berlusconi ve Arnavutluk Başbakanı Fatos Nuno katıldı.
- 11 Ağustos** Uzanlar'ın 82 şirketine baskın yapan mali polis mal tespiti düzenledi.
- 12 Ağustos** Irak'a asker gönderilmesinin görüşüldüğü zirvede uzlaşmaya varıldı. Kararı TBMM verecek.
- 13 Ağustos** Faiz oranları yüzde 40 seviyesine geriledi. Cumhurbaşkanı Sezer, Milli Eğitim temel yasasında değişiklik yapan yasaı veto etti.
- 14 Ağustos** CHP'den istifa eden Batman Milletvekili Nezir Nasıroğlu ve ANAP'tan istifa eden Hakkari Milletvekili Mustafa Zeydan AKP'ye katıldı.
- 15 Ağustos** Cumhurbaşkanı Sezer, orman niteliğini kaybetmiş arazilerin satışına olanak veren Anayasa değişikliğini ikinci kez veto etti.
- 16 Ağustos** Uganda Devlet Başkanı'yken 100 bine yakın kişinin ölümünden sorumlu tutulan diktatör İdi Amin, Suudi Arabistan'da böbrek yetmezliğinden öldü.
- 17 Ağustos** Şişli Cumhuriyet Savcılığı, İmar Bankası soruşturması kapsamında ifadelerini almak için Uzan Grubu yöneticileri Kemal, Yavuz ve Hakan Uzan hakkında arama emri çıkardı.
- 18 Ağustos** Başbakan Erdoğan, Sezer'in veto ettiği orman arazilerinin satışıyla ilgili Anayasa değişikliğinin Meclis'ten aynen geçirileceğini söyledi.
- 19 Ağustos** Bağdat'ta Birleşmiş Milletler binasına bombalı saldırı düzenlendi BM'nin Irak temsilcisi ve 20 kişi öldü, 100 kişi yaralandı.
- 20 Ağustos** Devrik Irak lideri Saddam Hüseyin'in birinci yardımcısı Taha Yasin Ramazan Musul'da KYB peşmergeleri tarafından yakalandı.
- 21 Ağustos** Hükümetin memurlara 2004 yılında verilecek zamlar konusunda net rakam verememesi nedeniyle, KESK görüşmelerden çekildiğini açıkladı.
- 22 Ağustos** Kerkük'te protesto gösterisi düzenleyen Türkmenlere peşmergeler ve ABD askerleri ateş açtı 7 Türkmen öldü.
- 23 Ağustos** KESK'e üye yaklaşık 15 bin memur miting yaptı. Polis'le göstericiler arasında kavga yaşandı.
- 24 Ağustos** Amasyanın Taşova ilçesinde yolcu otobüsünün kontrolden çıkarak istinat duvarına çarpması sonucu 20 kişi öldü 8 kişi yaralandı.
- 25 Ağustos** Hindistan'ın finans merkezi Bombay'da meydana gelen patlamalarda 50 kişi öldü 150 kişi yaralandı.
- 26 Ağustos** Uzan'ların 180 şirketine ihtiyati tedbir kararı konuldu.
- 27 Ağustos** İmar Bankası soruşturması kapsamında 6 kişi tutuklandı. Kemal ve Yavuz Uzan hakkında gıyabi tutuklama kararı çıkarıldı.
- 28 Ağustos** İngiltere Başbakanı Tony Blair, silah uzmanı Dr. David Kelly'nin intiharını soruşturma komisyonunda ifade verdi.
- 29 Ağustos** Necef'teki Hz. Ali Türbesi'ne bombalı saldırı düzenlendi Şii lider El Hekim'le birlikte 82 kişi öldü.
- 30 Ağustos** Memur sendikaları ile hükümet arasındaki toplu görüşmeler uyuşmazlıkla sonuçlandı.
- 31 Ağustos** Süreyya Ayhan Dünya Atletizm Şampiyonasında ikinci oldu. Cumhuriyet tarihinde ilk kez bir Türk bayan atlet şampiyona kürsüsüne çıktı.